

**Politika zaměstnanosti osob
se zdravotním postižením
ve Spolkové republice Německo**

Mirjam Suchomelová

VÚPSV, v.v.i. Praha
2013

Publikace byla schválena ediční vědeckou radou ve složení:

doc. Ing. Ladislav Průša, CSc. (VÚPSV, v.v.i. Praha)
Ing. Martin Holub, Ph.D. (VÚPSV, v.v.i. Praha)
Mgr. Miriam Kotrusová, Ph.D. (FSV UK Praha)
Ing. Robert Jahoda, Ph.D. (MU Brno)
Ing. David Prušvic, Ph.D. (MF ČR)
Ing. Jan Mertl, Ph.D. (VŠFS Praha)
Ing. Jan Molek, CSc. (JU České Budějovice)
doc. Ing. Olga Poláková, CSc. (Metropolitní univerzita Praha)

Monografie je výstupem veřejné zakázky „Zajištění komplexního řešení systému podpory zaměstnávání osob se zdravotním postižením, návrh metodologie, analytických podkladů, příprava systémových změn a vzdělávacích materiálů v návaznosti na další projekty vzdělávání zaměstnanců“ zpracovávané v období březen 2011 - červen 2012.

Zadavatelem veřejné zakázky bylo Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Vydal Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i.
Praha 2, Palackého náměstí 4
jako svou 465. publikaci
Vyšlo v roce 2013, 1. vydání, počet stran 75
Tisk: VÚPSV, v.v.i.

Recenze: Mgr. Miriam Kotrusová, Ph.D.
Ing. Helena Marešová

ISBN 978-80-7416-136-0

<http://www.vupsv.cz>

Abstrakt

Monografie se zabývá systémem národní politiky v oblasti zaměstnanosti osob se zdravotním postižením ve Spolkové republice Německo, popisuje různé formy nástrojů a opatření, které jsou využívány k podpoře zaměstnanosti těchto osob, k usnadnění jejich integrace na trhu práce, popř. k motivování jednotlivých aktérů tohoto procesu. Kromě popisu systému obsahuje publikace vybrané statistické údaje, příklady dobré praxe a výkladový slovník relevantních termínů z dané oblasti.

Klíčová slova: postižení; práce-postižení; politika zaměstnanosti; neschopnost pracovní; rehabilitace pracovní; integrace; zaměstnávání podporované; vzdělávání-výcvik; zákonodárství

Abstract

This monograph deals with system of national policy on employment of people with disabilities in Federal Republic of Germany, it describes various forms, tools and measures that are used to support the employment of those persons to facilitate their integration into the labour market, respectively to motivate individual actors in this process. In addition to describing system/systems the paper contains selected statistical data, examples of good practice and an explanatory dictionary of relevant terms from the field.

Key words: disabled people; employment of disabled people; employment policy; incapacity to work; vocational rehabilitation; integration of disabled people; supported employment; education-training; legislation

Obsah

Úvod	7
1. Legislativní rámec	8
2. Nejdůležitější orgány a instituce	10
3. Posudková činnost	12
3.1 Definice zdravotního postižení.....	12
3.2 Stupeň postižení	12
4. Pracovní rehabilitace	13
4.1 Rehabilitace - dávky k participaci.....	13
4.1.1 Přednost dávek k participaci.....	14
4.2 Pracovní rehabilitace - participace na pracovním životě	14
4.2.1 Dávky k participaci na pracovním životě	15
4.2.2 Doba poskytování dávek.....	19
4.2.3 Finanční zajištění během poskytování dávek.....	19
4.2.4 Poskytování dávek formou osobního rozpočtu.....	19
4.2.5 Podpora zařízením k participaci osob se zdravotním postižením na pracovním životě z prostředků vyrovnávacího odvodu	20
4.2.6 Budoucnost pracovní rehabilitace	21
5. Odborné vzdělávání a příprava	22
5.1 Odborné vzdělávání v rámci pracovní rehabilitace	22
5.2 Pomoc při volbě povolání	22
5.3 Příprava na odborné vzdělávání, popř. na zaměstnání	23
5.4 Odborné vzdělávání v podniku.....	23
5.5 Studium	24
5.6 Finanční pomoc při vzdělávání	25
6. Zaměstnávání osob se zdravotním postižením na otevřeném trhu práce ...	26
6.1 Povinnosti zaměstnavatelů	26
6.1.1 Podnikový integrační management.....	26
6.1.2 Povinnost zkoumat možnost obsazení volných míst osobami s těžkým zdravotním postižením	26
6.1.3 Povinnost zaměstnávat osoby s těžkým zdravotním postižením	27
6.1.4 Vyrovnávací odvod.....	27
6.1.5 Zákaz diskriminace	29
6.1.6 Zastoupení osob s těžkým zdravotním postižením	29
6.1.7 Integrační dohoda.....	30
6.1.8 Zvláštní ochrana před výpovědí	31
6.1.9 Dodatková dovolená.....	31
6.1.10 Uspořádání pracovní doby	31
6.1.11 Úprava pracoviště	32
6.1.12 Jiné nároky osob těžce postižených osob vůči zaměstnavateli.....	32
6.2 Podpora zaměstnávání	32
6.2.1 Integrační úřady	32
6.2.2 Spolková agentura práce	37
6.2.3 Daňové zvýhodnění pro postižené a těžce postižené osoby.....	38
6.3 Zaměstnávání osob s těžkým zdravotním postižením ve veřejném sektoru	38
6.4 Podpora samostatné výdělečné činnosti	39

6.5 Práce z domova	39
6.5.1 Domácká práce osob s těžkým zdravotním postižením	39
6.5.2 Teleworking	40
6.6 Podporované zaměstnávání.....	40
6.7 Integrovaní projekty	42
7. Chráněná práce	44
8. Statistické údaje.....	48
9. Národní akční plán spolkové vlády k realizaci Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením	50
9.1 Opatření politiky zaměstnanosti, zprostředkování práce a poradenství	50
9.2 Profesionální orientace a odborné vzdělávání.....	51
9.3 Pracovní rehabilitace	51
9.4 Dílny pro osoby se zdravotním postižením	51
9.5 Senzibilizace zaměstnavatelů.....	52
10. Shrnutí	53
Prameny	55
Přílohy	

Úvod

V průběhu 90. let se schémata a programy určené pro osoby se zdravotním postižením podstatně proměnily. Důvodů bylo hned několik. Za prvé, zvyšující se výdaje na sociální dávky pro zdravotně postižené (spolu s výdaji na starobní důchody) začaly ohrožovat stabilitu celého systému sociálního zabezpečení. Za druhé, míra ekonomické aktivity zdravotně postižených osob se výrazným způsobem snížila. Díky lehce dostupným, poměrně štědrým sociálním dávkám a malým šancím najít na trhu práce placené zaměstnání volil stále větší počet zdravotně postižených alternativu trvalého odchodu z trhu práce - zejména osoby středního a předdůchodového věku. Vlády členských zemí EU tak byly nuceny výše uvedené problémy řešit. Na jedné straně došlo v mnoha zemích ke zpřísnění kritérií pro pobírání sociálních dávek a na straně druhé se zvýšil význam aktivních opatření podporujících zaměstnanost zdravotně postižených osob.

Cílem monografie je podat co nejkomplexnější obraz o systému národní politiky v oblasti zaměstnanosti osob se zdravotním postižením ve Spolkové republice Německo, popsat různé formy nástrojů a opatření, které jsou využívány k podpoře zaměstnanosti těchto osob, k usnadnění jejich integrace na trhu práce, popř. k motivování jednotlivých aktérů tohoto procesu.

Popis systému národní politiky zahrnuje informace o legislativním rámci systému, přehled nejdůležitějších subjektů zapojených v této oblasti, informace o posuzování zdravotního postižení, resp. pracovní schopnosti, informace o pracovní rehabilitaci, odborném vzdělávání a přípravě osob se zdravotním postižením. Stěžejní částí je charakteristika opatření na otevřeném trhu práce, zahrnující informace o povinnostech zaměstnavatelů, opatřeních na podporu zaměstnavatelů a osob se zdravotním postižením, úpravě zaměstnávání zdravotně postižených osob ve veřejném sektoru, podpoře samostatné výdělečné činnosti těchto osob, podporovaném zaměstnávání a zaměstnávání postižených osob v rámci integračních projektů. Samostatným bodem je oblast chráněné práce, zahrnující zařízení pro osoby, které se z důvodu zdravotního postižení nemohou uplatnit na otevřeném trhu práce.

Popis systému je doplněn o vybrané statistické údaje, příklady dobré praxe a výkladový slovník relevantních termínů.

1. Legislativní rámec

- IX. kniha sociálního zákoníku - rehabilitace a participace osob se zdravotním postižením

Hlavním zákonem upravujícím oblast rehabilitace a participace osob se zdravotním postižením, a tedy i participace na pracovním životě, je IX. kniha sociálního zákoníku - rehabilitace a participace osob se zdravotním postižením. Tato kniha se skládá ze dvou částí: Část 1 obsahuje ustanovení týkající se zdravotně postižených a postižením ohrožených osob. Zahrnuje mj. postupy platné pro všechny nositele, obsahuje všeobecné zásady týkající se dávek k rehabilitaci a participaci, definuje jednotlivé pojmy a upravuje kooperaci nositelů. Část 2 obsahuje zvláštní ustanovení týkající se participace osob s těžkým zdravotním postižením.

IX. kniha sociálního zákoníku, která byla přijata v r. 2001, sloučila právo v oblasti rehabilitace a participace postižených a postižením ohrožených osob, do té doby rozdělené do několika zákonů, a dále ho rozvinula. Zároveň přinesla změnu pohledu na politiku ve prospěch osob se zdravotním postižením. Místo myšlenky péče o postižené osoby staví politika ve prospěch osob se zdravotním postižením od r. 2001 do popředí mj. takové prvky, jako je uznání postižených osob za odborníky ve vlastních záležitostech, participace a sebeurčení.

- Předpisy nositelů rehabilitace

Dalšími důležitými dokumenty v této oblasti jsou právní předpisy jednotlivých nositelů rehabilitace, upravující zásady a podmínky poskytování dávek k participaci. Jsou to:

- III. kniha sociálního zákoníku - podpora práce,
 - VI. kniha sociálního zákoníku - zákonné důchodové pojištění,
 - VII. kniha sociálního zákoníku - zákonné úrazové pojištění,
 - VIII. kniha sociálního zákoníku - péče o děti a mládež,
 - XII. kniha sociálního zákoníku - sociální pomoc a
- zákon o zaopatření obětí války - spolkový zaopatřovací zákon.

- Nařízení o vyrovnávacím odvodu pro osoby se zdravotním postižením

Problematiku využití vyrovnávacího odvodu upravuje kromě IX. knihy sociálního zákoníku nařízení o vyrovnávacím odvodu pro osoby s těžkým zdravotním postižením

- Právní úprava dílen pro osoby se zdravotním postižením

Dávky k participaci v dílnách pro osoby se zdravotním postižením upravuje kromě IX. knihy sociálního zákoníku i nařízení o dílnách a nařízení o spolurozhodování v dílnách, upravující fungování dílenských rad.

- Zákaz diskriminace

Zákaz diskriminace z důvodu zdravotního postižení obsahuje především německá ústava. Ochranu před diskriminací z důvodu zdravotního postižení upravuje všeobecný zákon o rovném zacházení. Od roku 2002 platí zákon o rovném postavení osob se zdravotním postižením, který hraje významnou roli při prosazování zákazu diskriminace z důvodu zdravotního postižení a upravuje postavení postižených osob v oblasti veřejného práva, pokud to spadá do spolkové kompetence. Tento zákon platí především pro všechny spolkové úřady, sdružení a instituce, tedy pro ministerstva, Spolkovou agenturu práce apod., ale i pro jiné úřady, pokud provádějí spolkové právo - např. úřady sociálního zaopatření a sociální úřady. Zákon mj. zakazuje diskriminaci postižených osob ze strany uvedených úřadů a institucí, dává sdružením postižených osob práva vůči podnikům a svazům podniků a upravuje úřad zmocněnce spolkové vlády pro záležitosti osob se zdravotním postižením.

2. Nejdůležitější orgány a instituce

Hlavními aktéry v oblasti zaměstnávání osob se zdravotním postižením jsou:

- Spolková agentura práce,
- nositelé rehabilitace,
- integrační úřady,
- Úřad zmocněnce spolkové vlády pro záležitosti zdravotně postižených osob.

- Spolková agentura práce

Spolková agentura práce (*Bundesagentur für Arbeit*) podporuje participaci osob s těžkým zdravotním postižením na pracovním životě, zabezpečuje jim individuální poradenství při volbě povolání, zprostředkovává jim odborné vzdělávání a umístování do zaměstnání, poskytuje poradenské služby zaměstnavatelům při obsazování učených i pracovních míst těžce postiženými osobami. V každé agentuře práce existuje tzv. „reha-team“ se speciálně kvalifikovanými poradci.

Agentura dohlíží na plnění povinnosti zaměstnávat osoby s těžkým postižením, do její kompetence spadá uznávání dílen pro osoby se zdravotním postižením a vede evidenci těchto dílen. Na podporu pracovní integrace a odborného vzdělávání osob se zdravotním postižením poskytuje řadu příspěvků a dávek. Je významným nositelem pracovní rehabilitace. Při provádění opatření na podporu participace na pracovním životě těžce postižených osob úzce spolupracuje s integračními úřady.

- Nositelé rehabilitace

Nositeli rehabilitace, poskytujícími dávky k participaci na pracovním životě, jsou:

- Spolková agentura práce se svými agenturami práce (III. kniha sociálního zákoníku),
- nositelé zákonného důchodového pojištění (VI. kniha sociálního zákoníku),
- nositelé zákonného úrazového pojištění (VII. kniha sociálního zákoníku),
- nositelé zaopatření obětí války a nositelé péče o oběti války (spolkový zaopatřovací zákon),
- nositelé veřejné péče o mládež (VIII. kniha sociálního zákoníku) a
- nositelé sociální pomoci (XII. kniha sociálního zákoníku).

- Integrační úřady

Integrační úřady (*Integrationsämter*) plní důležité úkoly při integraci osob s těžkým zdravotním postižením do pracovního života. Jejich činnost se zaměřuje jak na postižené osoby, tak na zaměstnavatele.

Do jejich kompetence spadá především:

- doprovodná pomoc v pracovním životě na podporu pracovní integrace osob s těžkým zdravotním postižením,
- zvláštní ochrana před propuštěním pro osoby s těžkým zdravotním postižením,
- výběr a využívání vyrovnávacího odvodu,
- informační a vzdělávací akce pro podnikové integrační týmy a jiné subjekty, které se zabývají participací osob s těžkým zdravotním postižením na pracovním životě.

V některých spolkových zemích je část úkolů přenesena na místní úřady sociální péče.

- Úřad zmocněnce spolkové vlády pro záležitosti osob se zdravotním postižením

Úřad zmocněnce spolkové vlády pro záležitosti osob se zdravotním postižením (*Amt der Beauftragten der Bundesregierung für die Belange behinderter Menschen*) plní rozličné úkoly. Zmocněnec zastupuje záležitosti postižených osob ve spolkové vládě. Je jmenován spolkovým kabinetem vždy na dobu jednoho legislativního období, jedná se o čestnou funkci. Zmocněnec má k ruce pracovní tým placených spolupracovníků, který mu pomáhá. Jeho úkolem je mj. zasazovat se o to, aby byla naplňována odpovědnost spolku za vytváření rovnocenných životních podmínek pro osoby s postižením i bez něj ve všech oblastech společenského života. V rámci spolkové vlády ovlivňuje politická rozhodování a aktivně se podílí na vytváření zákonů. Spolková ministerstva zapojují zmocněnce při přípravě všech zákonů a nařízení i jiných záměrech, pokud se týkají otázek integrace osob se zdravotním postižením.

3. Posudková činnost

3.1 Definice zdravotního postižení

IX. kniha sociálního zákoníku definuje, že osoby jsou zdravotně postižené, jestliže se jejich tělesná funkce, intelektuální schopnost nebo duševní zdraví odchylují od stavu typického pro daný věk s vysokou pravděpodobností po dobu delší než 6 měsíců a je tím omezena jejich participace na životě ve společnosti.

Tato definice se řídí Mezinárodní klasifikací funkčních schopností, disability a zdraví (ICF) Světové zdravotnické organizace.

3.2 Stupeň postižení

Rozsah omezení se popisuje pomocí stupně postižení v odstupňování po desítkách od 10 do 100. Stupeň postižení tak vyjadřuje dopady postižení na participaci na životě ve společnosti. Stanovení stupně postižení je v první řadě otázkou medicínského hodnocení, které závisí na speciálních odborných znalostech znalců, popř. lékařů. Stupeň postižení stanovuje úřad sociálního zaopatření (*Versorgungsamt*), popř. jiné kompetentní úřady v některých spolkových zemích, a lékařský posudek je při tomto procesu rozhodující.

Určení stupně postižení se řídí nařízením o zdravotní péči (*Versorgungsmedizin-Verordnung*) z 10. prosince 2008. Toto nařízení stanovuje kritéria, která znalcům umožňují vypracovávání objektivních a nezpochybnitelných posudků.

Při vícečetném omezení se jednotlivé hodnoty stupně postižení nesčítají, ale stanovuje se celkový stupeň postižení. Rozhodující je celkový dopad jednotlivých omezení dohromady. Kromě toho se přihlíží také k jejich vzájemnému působení.

Za zdravotní postižení se považuje funkční omezení od stupně 20, za těžce postižené jsou považovány osoby, u kterých byl stanoven minimálně stupeň 50. Osoby se stupněm postižení nižším než 50, ale minimálně 30, které v důsledku svého postižení nemohou získat nebo si udržet vhodné zaměstnání, mohou být na základě žádosti agenturou práce postaveny těžce postiženým osobám naroveň a získat tak srovnatelná práva. Mají např. nárok na dávky k participaci na pracovním životě, vztahuje se na ně zvláštní ochrana před výpovědí. Zaměstnavatelé mohou obdržet finanční dávky na podporu jejich přijetí a zaměstnávání a při stanovování vyrovnávacího odvodu jsou započítávány na povinná pracovní místa. Tyto osoby však nemají nárok na některé výhody (např. dodatečnou dovolenou).

Mladistvé osoby a mladé zletilé osoby mohou být na dobu přípravy na povolání postaveny naroveň těžce postiženým osobám i v případě, že mají stupeň postižení nižší než 30 nebo u nich postižení ještě nebylo stanoveno. Zaměstnavatelé, kteří tyto osoby připravují na povolání, mohou od integračního úřadu dostat podpory nebo příspěvky na náklady na odborné vzdělávání. Ostatní ustanovení, jako např. zvláštní ochrana před propuštěním, se však na ně nevztahují.

4. Pracovní rehabilitace

4.1 Rehabilitace - dávky k participaci

Oblast rehabilitace zdravotně postižených nebo postižením ohrožených osob obecně představuje v SRN členitý systém s několika nositeli rehabilitace a s rozdílnými zákony upravujícími dávky. IX. kniha sociálního zákoníku - rehabilitace a participace osob se zdravotním postižením tvoří jakýsi zastřešující zákon, který popisuje společné cíle všech nositelů, definuje společné pojmy a závaznými ustanoveními stanovuje kooperaci nositelů dávek, koordinaci dávek a transparentnost administrativních úkonů. Příslušnost a podmínky pro poskytování dávek se však řídí speciálními zákony jednotlivých nositelů.

Osoby se zdravotním postižením mají mít možnost utvářet si svůj život podle svých představ a schopností. K umožnění plné participace na společenském životě jim slouží rehabilitační dávky - tzv. dávky k participaci (*Leistungen zur Teilhabe*).

Dávky k participaci se dělí na:

- dávky k léčebné rehabilitaci,
- dávky k participaci na pracovním životě a
- dávky k participaci na životě ve společnosti.

Náklady na dávky k participaci nesou nositelé rehabilitace.

Dávky k participaci nemají být poskytovány až tehdy, kdy už ke zdravotnímu postižení dojde. V případě nemocí a úrazů mají být zahájeny pokud možno již zároveň s akutní péčí. Jednotlivé dávky k participaci nejsou přísně oddělené, po sobě následující procesy, ale nejlepší výsledky se dostavují, pokud se jednotlivé fáze a oblasti bez předělů navzájem prolínají a doplňují. Na rehabilitaci a participaci má být pohlíženo jako na celek, jako na jednotný proces a takto musí být i prováděny.

K zajištění spolupráce a koordinace mezi nositeli v určitých zákonem stanovených oblastech jsou nositelé rehabilitace povinni přijímat společná doporučení, na jejichž vypracování se podílejí svazy zdravotně postižených osob i poskytovatelé dávek.

Nositelé rehabilitace provozují tzv. Společná servisní střediska (*Gemeinsame Servicestellen*), která postiženým a postižením ohroženým osobám za všechny nositele poskytují všestranné poradenství a podporu týkající se dávek, podmínek nároku a příslušnosti, pomáhají při formulování žádostí, přijímají žádosti a postupují je příslušnému nositeli, zasazují se o brzké rozhodnutí a poskytnutí dávek. Společná servisní střediska existují plošně ve všech okresech a městech s postavením okresů.

Ústředním cílem IX. knihy sociálního zákoníku je odklon od dřívějšího myšlenkového pojetí státní péče a zaopatření směrem k modelu rovnoprávné participace zdravotně postižených a postižením ohrožených osob na společenském životě. K předním úkolům proto patří prostřednictvím poskytovaných dávek podporovat nezávislost a rovnoprávnou participaci na společenském životě. Zdravotně postižené a postižením ohrožené osoby mají mít možnost utvářet si své životní podmínky s co největší vlastní zodpovědností a mají být proto přiměřeně zapojené i do výběru nejvhodnější rehabili-

tační dávky a jejího provedení. Vzhledem k tomu má být při rozhodování o dávkách a při jejich realizaci vyhověno oprávněným přáním dotyčných osob.

4.1.1 Přednost dávek k participaci

IX. kniha sociálního zákoníku stanoví tyto dvě zásady:

1. Pokud je u některého nositele rehabilitace podána žádost o sociální dávky z důvodu zdravotního postižení či jeho hrozby nebo jsou tyto dávky poskytovány, zkoumá nositel nezávisle na rozhodnutí o dávkách, zda je předpoklad, že by dávky k participaci mohly být úspěšné.
2. Dávky k participaci mají přednost před důchodovými dávkami, které by v případě úspěchu dávek k participaci nemusely být poskytnuty nebo by pravděpodobně mohly být poskytnuty později. To platí odpovídajícím způsobem i během pobírání důchodu.

Ustanovení bodu 1 nezakládá hmotně právní přednost dávek k participaci, ale pouze procesní. V případě pozitivního vyznění hodnocení a příslušného souhlasu dotyčné osoby je zároveň zahájeno rozhodování o dávkách k participaci.

Důchodové dávky však v souladu s ustanovením bodu 2 mohou být přiznány pouze tehdy, když individuální zkoumání ukáže, že úspěch dávek k participaci nelze očekávat, nebo k úspěchu i přes očekávání nedojde. V případě, že je důchodová dávka již poskytována, zjišťuje se přezkoumáním, zda by bylo možné prostřednictvím dávek k participaci dalšímu poskytování důchodových dávek zabránit nebo je snížit. Je na zvážení nositele rehabilitace, zda, kdy a na základě jakých skutečností přezkoumání uskuteční. Povinnost k pravidelně se opakujícímu přezkoumávání z uvedeného ustanovení nevyplývá.

Ustanovení bodu 1 se aplikuje také k tomu, aby se pomocí dávek k participaci předešlo potřebnosti péče nebo aby potřebnost péče byla odstraněna, zmírněna nebo aby se předešlo zhoršení.

XII. kniha sociálního zákoníku, upravující oblast sociální pomoci, stanoví přednost dávek k rehabilitaci před dávkami sociální pomoci.

4.2 Pracovní rehabilitace - participace na pracovním životě

Pracovní rehabilitace v sobě zahrnuje dávky k participaci na pracovním životě (*Leistungen zur Teilhabe am Arbeitsleben*). Dávky k participaci na pracovním životě jsou poskytovány nositeli rehabilitace postiženým nebo postižením ohroženým osobám na základě žádosti.

Nositeli pracovní rehabilitace mohou být:

- Spolková agentura práce,
- nositelé zákonného důchodového pojištění,
- nositelé zákonného úrazového pojištění,

- nositelé zaopatření obětí války a nositelé péče o oběti války,
- nositelé veřejné péče o mládež a
- nositelé sociální pomoci.

Cílem dávek k participaci na pracovním životě je udržet, zlepšit, vytvořit nebo obnovit pracovní schopnost postižených nebo postižením ohrožených osob s ohledem na jejich výkonnost a pokud možno trvale zajistit jejich participaci na pracovním životě. Dávky jsou poskytovány buď samostatně, nebo jako doplněk k dávkám léčebné rehabilitace.

Při výběru dávek k participaci na pracovním životě se zohledňují schopnosti, nadání i dosavadní činnost postižené osoby, ale také situace a vývoj na trhu práce. Pokud nositel rehabilitace nemůže dospět k závěru, jaké konkrétní cesty k pracovní integraci by byly účinné a smysluplné, mohou být ke konečnému stanovení vhodných dávek před tím použita opatření ke zjištění schopností.

4.2.1 Dávky k participaci na pracovním životě

Dávky k participaci na pracovním životě zahrnují především:

- a) pomoc k udržení nebo získání pracovního místa včetně dávek na podporu umístění,
- b) přípravu na povolání včetně nutné základní přípravy a individuálního získávání kvalifikace v podniku v rámci podporovaného zaměstnávání (*podrobněji viz kapitola 6.6 Podporované zaměstnávání*),
- c) odborné vzdělávání,
- d) příspěvek na zahájení samostatné výdělečné činnosti,
- e) jinou pomoc na podporu participace na pracovním životě k umožnění a udržení adekvátního a vhodného zaměstnání nebo samostatné výdělečné činnosti,
- f) lékařskou, psychologickou a pedagogickou pomoc, pokud je v jednotlivých případech nutná k dosažení stanovených cílů,
- g) převzetí nutných nákladů na ubytování a stravu, pokud je pro provádění určité dávky vzhledem k druhu a závažnosti postižení nebo k zajištění úspěšnosti participace nutné ubytování mimo vlastní bydliště,
- h) převzetí nutných nákladů, které bezprostředně souvisí s prováděním určité dávky, především nákladů na kurzy, poplatky za zkoušky, učební pomůcky, dávky podporující umístění,
- i) dávky pro zaměstnavatele: příspěvky na odborné vzdělávání prováděné v podniku, příspěvky na integraci, příspěvky na pracovní pomůcky v podniku, částečná nebo plná úhrada nákladů na časově omezené zaměstnání na zkoušku,
- j) dávky v dílnách pro osoby se zdravotním postižením (*podrobněji viz kapitola 7 Chráněná práce*).

Podrobnější informace k některým dávkám:

Ad a):

Pomoc k udržení nebo získání pracovního místa zahrnuje:

- pomoc vázaná na motorové vozidlo, tj. příspěvek na zakoupení motorového vozidla, příspěvek na náklady k získání řidičského oprávnění, úhrada nákladů na doplňkové vybavení vyžadované zdravotním postižením, popř. úhrada výdajů na dopravu, např. na speciální dopravní služby,
- vyrovnání výpadku příjmů postižené osoby nebo nezbytného průvodce z důvodů cestování při cestách na vzdělávací akce a zpět, k pohovoru u zaměstnavatele, nositele rehabilitace nebo v zařízení pro osoby se zdravotním postižením,
- příspěvky na mobilitu, zahrnující příspěvek na vybavení, příspěvek na jízdné, odlučné, přechodný příspěvek, příspěvek na stěhování, příspěvek na cestovní náklady,
- náklady na nutnou pracovní asistenci pro osoby s těžkým zdravotním postižením,
- náklady na pomůcky k výkonu povolání (a v rámci nich i na technické pracovní pomůcky),
- v přiměřeném rozsahu náklady na pořízení, vybavení a udržení bytu odpovídajícího postižení.

- Pracovní asistence

Dávky pracovní asistence jsou poskytovány formou peněžitě dávkou k úhradě nákladů na nutnou pracovní asistenci. Postižený pracovník buď asistenta sám zaměstnává, nebo si pracovní asistenci objednává na svůj účet u poskytovatele asistenčních služeb.

Pracovní asistence je pojímána jako jedna část osobní asistence v každodenním životě a k participaci na pracovním životě a ve společnosti.

Pracovní asistence má podporovat těžce postižené osoby při výkonu práce. Druhy podpory mohou být velmi různorodé. Může se jednat např. o osobní asistenci pro osoby s těžkým tělesným postižením, předčítání pro nevidomé a těžce zrakově postižené osoby, tlumočnicka znakového jazyka pro neslyšící osoby, dopravní služby do zaměstnání.

Pracovní asistence je charakterizovaná jako podpora těžce postižených osob při výkonu práce přesahující příležitostnou pomoc, která se pravidelně opakuje jak časově, tak pokud jde o činnost. Pracovní asistence je nezbytná, jestliže ani úprava pracoviště ani podpora poskytnutá zaměstnavatelem (např. prostřednictvím kolegy) nepostačují k tomu, aby těžce postižená osoba mohla konkurenceschopným způsobem vykonávat práci.

Náklady na pracovní asistenci v rámci dávek k participaci na pracovním životě hradí nositelé rehabilitace, a to až po dobu 3 let. Náklady na pracovní asistenci v rámci doprovodné pomoci v pracovním životě (*viz kapitola 6.2 Podpora zaměstnávání*) hradí integrační úřady. K zajištění jednotné praxe při schvalování a správě poskytují dávky pracovní asistence od samého začátku integrační úřady, náklady za první 3 roky jim jsou uhrazeny příslušným nositelem rehabilitace.

- Příspěvky na mobilitu

Příspěvky na mobilitu jsou příspěvky na podporu pracovní integrace osob, které při zaměstnávání čelí překážkám. Jsou poskytované formou finančního vyrovnání nákladů spojených s přijetím zaměstnání, popř. s kvalifikací.

Jedná se o tyto příspěvky:

- příspěvek na vybavení: částečná úhrada nákladů na pracovní oblečení a přístroje,
- příspěvek na jízdné: finanční vyrovnání vynaložených nákladů na každodenní cestu mezi bydlištěm a pracovištěm,
- odlučné: zamezuje zhoršení ekonomické situace způsobené vedením dvojí domácnosti v případě přijetí zaměstnání mimo bydliště,
- přechodný příspěvek: peněžitá dávka k zajištění živobytí rehabilitanta a jeho rodiny při přijetí zaměstnání (většinou po úspěšném absolvování vzdělávacích opatření) až do první plné výplaty mzdy či platu,
- příspěvek na stěhování: může být poskytnut v případě, že je přestěhování nutné kvůli přijetí práce mimo bydliště nebo kvůli udržení pracovního místa mimo bydliště,
- příspěvek na cestovní náklady: finanční podpora na cestovní náklady při nástupu do nového zaměstnání mimo místo dosavadního bydliště, příspěvek na náklady za jednorázovou cestu z dosavadního bydliště do nového působiště.

Ad c):

Odborné vzdělávání

Mezi dávky odborného vzdělávání (kvalifikační opatření) spadá profesní adaptace, vzdělávání, další vzdělávání a přeškolení.

Pokud je nutná zvláštní pomoc a specifická péče, může odborné vzdělávání probíhat v zařízeních pracovní rehabilitace, jako jsou např. „zařízení profesního vzdělávání“ (*Berufsbildungswerke*) nebo „zařízení profesní podpory“ (*Berufsförderungswerke*) a obdobná zařízení.

- **Zařízení profesního vzdělávání** jsou mimopodniková zařízení prvního profesního vzdělávání mladistvých se zdravotním postižením, kteří jsou kvůli svému postižení v průběhu vzdělávání odkázáni na doprovodnou péči lékařů, psychologů a pedagogů a nemohou se vzdělávat v podnicích. Vzdělávání je často spojeno s internátním ubytováním. Důraz se klade na propojené vzdělávání, kdy mladiství mohou část vzdělávání absolvovat v externích podnicích.
- **Zařízení profesní podpory** jsou mimopodniková zařízení k profesnímu vzdělávání, dalšímu vzdělávání a přeškolení dospělých osob s postižením. Velký důraz kladou na přesně zaměřené odborné vzdělávání nebo další kvalifikaci svých absolventů. Tato vzdělávací zařízení spolupracují s podniky. Jejich integrační týmy pomáhají podnikům při výběru možných pracovníků.
- **Profesní adaptace** se provádí při přípravě na návrat na staré pracoviště nebo při přípravě na přeškolení, popř. odborné vzdělávání, pokud nejsou možné bez teoretického nebo praktického zaškolení. Při profesní adaptaci získává dotyčná osoba znalosti, schopnosti a zkušenosti k doplnění mezer v odborných vědomostech nebo

k přizpůsobení těchto vědomostí aktuálním požadavkům nebo k vykonávání jiné činnosti v rámci profese, které se vyučila. Profesionální adaptace, často nazývaná také „zaučení“ nebo „profesionální trénink“, se provádí nejčastěji formou individuálního uvedení do nové činnosti, jejíž výkon vyžaduje určité schopnosti a znalosti. Probíhá zpravidla v podniku.

Ad d):

Příspěvek na zahájení samostatné výdělečné činnosti

Jako dávku k participaci na pracovním životě poskytují nositelé rehabilitace příspěvek na zahájení samostatné výdělečné činnosti, který je jinak obecně poskytován Spolkovou agenturou práce jako dávka na podporu přechodu z nezaměstnanosti k samostatné výdělečné činnosti podle III. knihy sociálního zákoníku (podpora práce), určená k ekonomickému zajištění rozběhu podnikání.

Ad i):

Dávky poskytované zaměstnavatelům

Dávky poskytované zaměstnavatelům zahrnují příspěvky na vzdělávání v podniku, příspěvky na integraci, příspěvky na pracovní pomůcky v podniku, částečná nebo plná úhrada nákladů na časově omezené zaměstnání na zkoušku.

- Zaměstnavatelé mohou za vzdělávání postižených osob v podniku dostat **příspěvky na vzdělávání**, a to až ve výši 60 % měsíční úhrady za vzdělávání za poslední rok, ve výjimečných případech až ve výši 100 % úhrady za vzdělávání za poslední rok. Za těžce postižené osoby je poskytováno až 80 % měsíční úhrady za vzdělávání a ve výjimečných případech až ve výši 100 % úhrady za poslední rok.
- **Příspěvky na integraci** jsou jakožto příspěvky na mzdy poskytovány zaměstnavatelům na pracovní začlenění osob, které při hledání práce narážejí na překážky a potřebují podporu. Tyto příspěvky slouží k vyrovnávání očekávané nižší výkonnosti mj. z důvodu zdravotního postižení. Výše a doba poskytování příspěvku se řídí rozsahem snížení výkonnosti a požadavky na integraci jednotlivých pracovníků. Příspěvek může být zpravidla poskytován maximálně ve výši 50 % mzdy a nejdéle po dobu 12 měsíců. Na těžce postižené nebo jinak postižené osoby může příspěvek činit až 70 % mzdy a být poskytován až po dobu 24 měsíců.

Na obzvlášť znevýhodněné těžce postižené osoby může být poskytován příspěvek ve výši až 70 % mzdy, a to až po dobu 36 měsíců. Pokud takováto osoba již dosáhla věku 50 let, může doba poskytování činit až 60 měsíců, v případě dosažení věku 55 let až 96 měsíců.

Po uplynutí 12 měsíců (u obzvlášť znevýhodněných těžce postižených starších osob po 24 měsících) se příspěvek na integraci vzhledem k očekávanému růstu výkonnosti snižuje minimálně o 10 procentních bodů ročně.

- **Zaměstnání na zkoušku** má usnadnit postiženým a těžce postiženým osobám nástup, popř. návrat do pracovního života. Všichni zúčastnění si mohou během této doby vyzkoušet svou spolupráci. Zaměstnání na zkoušku je možné jak v rámci pracovního poměru na dobu určitou, tak na dobu neurčitou.

Osobní náklady na časově omezené zaměstnání postižených a těžce postižených osob mohou být až po dobu 3 měsíců hrazeny agenturou práce nebo nositeli rehabilitace. Podmínkou je, aby se zlepšily šance dotyčné osoby na trvalou integraci do pracovního života. Konečná výše a doba úhrady se řídí jednotlivými případy.

4.2.2 Doba poskytování dávek

Dávky jsou poskytovány po dobu předepsanou nebo všeobecně obvyklou pro dosažení stanoveného cíle v oblasti participace. Podpora může být poskytována i nad rámec této doby, pokud je to odůvodněno zvláštními okolnostmi.

Dávky k dalšímu profesnímu vzdělávání jsou při celodenní výuce v zásadě omezeny na dva roky. Výjimkou jsou případy, kdy lze stanoveného cíle v oblasti participace dosáhnout pouze pomocí déle poskytované dávky nebo jestliže se vyhlídky na začlenění mohou podstatně zlepšit pouze pomocí déle poskytované dávky.

4.2.3 Finanční zajištění během poskytování dávek

V době poskytování dávek pracovní rehabilitace vyplácejí příslušní nositelé zpravidla tzv. přechodný příspěvek. Ten představuje v případě, že v domácnosti žije vyživované dítě, nebo v případě, že postižená osoba nebo její manžel/manželka vyžaduje péči a nemůže proto vykonávat zaměstnání, 75 procent posledního dosahovaného čistého výdělku. Přechodný příspěvek pro ostatní rehabilitanty činí 68 procent jejich posledního dosahovaného čistého výdělku.

Osoby, které na tyto příspěvky nemají nárok, např. proto, že neplatily po dostatečně dlouhou dobu příspěvky na důchodové pojištění nebo Spolkové agentuře práce, mohou v případě potřeby získat k zajištění obživy dávky základního zabezpečení nebo pomoc na živobytí podle II. knihy sociálního zákoníku (základní zabezpečení pro uchazeče o zaměstnání).

4.2.4 Poskytování dávek formou osobního rozpočtu

Osobní rozpočet (*Persönliches Budget*) je forma poskytování dávek k participaci obecně, a tedy i dávek k participaci na pracovním životě, kdy postižené nebo postižením ohrožené osoby dostávají od nositelů rehabilitace místo služeb nebo věcných dávek ke krytí svých osobních potřeb peněžitá dávky, popř. poukázky. Cílem osobního rozpočtu je, aby si tyto osoby mohly samy, samostatně a na vlastní odpovědnost určovat „nákup“ dávek. V popředí zde stojí právo na přání a volbu. Nikdo nesmí být z této možnosti vyloučen kvůli druhu a závažnosti postižení nebo kvůli rozsahu dávek, které potřebuje. O osobní rozpočet mohou žádat i osoby, které ho kvůli postižení nemohou spravovat samy. Na dávky ve formě osobního rozpočtu existuje právní nárok. Nikdo však není povinen osobní rozpočet využívat.

V zásadě se předpokládá, že bude osobní rozpočet poskytován jako peněžitá dávka. Příjemci osobního rozpočtu dostanou zpravidla začátkem měsíce svůj rozpočet na celý měsíc. Za to si sami nakupují dávky jako např. asistenci. Sami se tak rozhodují, které formy pomoci jsou pro ně nejlepší, která služba, kdy a kým jim má být poskytnuta.

Ve výjimečných případech je osobní rozpočet poskytován formou poukázek, za které je možné získat určité služby.

Rozlišuje se mezi jednoduchým osobním rozpočtem, u kterého je příslušný pouze jeden nositel, a osobním rozpočtem přesahujícím jednotlivé nositele, kdy více nositelů poskytuje různé dávky rehabilitace a participace v jednom osobním rozpočtu.

Výše osobního rozpočtu se stanovuje individuálně tak, aby kryla potřebu postižené osoby. Nesmí však přesahovat náklady na dosud poskytované dávky.

4.2.5 Podpora zařízením k participaci osob se zdravotním postižením na pracovním životě z prostředků vyrovnávacího odvodu

- Integroční úřady mohou zařízením k participaci osob se zdravotním postižením poskytnout dávky z prostředků vyrovnávacího odvodu na vytvoření, rozšíření, vybavení a modernizaci těchto zařízení:
 - podnikových, nadpodnikových a mimopodnikových zařízení k přípravě postižených osob na odborné vzdělávání nebo na participaci na pracovním životě,
 - podnikových, nadpodnikových a mimopodnikových zařízení k odbornému vzdělávání postižených osob,
 - zařízení, která během poskytování dávek léčebné rehabilitace připravují postižené osoby na odborné vzdělávání nebo participaci na pracovním životě,
 - dílen pro osoby se zdravotním postižením,
 - zařízení k bydlení postižených osob, které působí na otevřeném trhu práce nebo v dílnách pro osoby se zdravotním postižením.
- Veřejní nebo obecně prospěšní poskytovatelé zvláštních dopravních služeb pro osoby se zdravotním postižením mohou získat příspěvky na pořízení a příslušné vybavení motorového vozidla. Výše dávky závisí na rozsahu, v jakém jsou speciální dopravní služby využívány k cestám osob s těžkým postižením do zaměstnání.
- Výjimečně jsou poskytovány příspěvky k úhradě nákladů na běžný provoz v případech, kdy tím lze odvrátit ztrátu existujících pracovních příležitostí pro osoby s postižením. V případě dílen pro osoby se zdravotním postižením a zařízení k bydlení lze poskytnout i příspěvky na nájemné.

Zařízením lze poskytnout podporu, pokud

- přijímají výhradně nebo převážně postižené osoby, kterým jsou poskytovány dávky některého z nositelů rehabilitace,
- jsou k dispozici postiženým osobám nezávisle na příčině postižení a nezávisle na příslušnosti k organizaci nositele zařízení,
- poskytují záruku, že rehabilitační opatření budou prováděna podle současných poznatků a slouží k trvalé participaci na pracovním životě.

Dávky by měly být poskytovány pouze tehdy, když se nositel zařízení v přiměřeném rozsahu podílí na celkových nákladech a byly využity všechny ostatní možnosti

financování z veřejných i soukromých prostředků. Musí existovat potřeba takového zařízení a musí být zajištěno krytí nákladů na běžný provoz. Zařízení mohou dávky získat ve formě příspěvků nebo půjček.

4.2.6 Budoucnost pracovní rehabilitace

Spolková vláda odstartovala iniciativu „RehaFutur“, která se zabývá budoucím vývojem pracovní rehabilitace. Systém rehabilitace má pomoci zvládat aktuální změny světa práce, např. dopady demografického vývoje nebo nedostatek odborníků. V roce 2009 předala odborná vědecká skupina RehaFutur jako výsledek dvouleté práce spolkové vládě obsáhlou zprávu o budoucnosti pracovní rehabilitace v Německu, zahrnující řadu návrhů s velkým inovačním potenciálem. Zpráva obsahuje doporučení, jak má pracovní rehabilitace ve změněných hospodářských a společenských podmínkách pokračovat, aby osoby s postižením mohly participovat na pracovním i společenském životě (*viz též kapitola 9 Národní akční plán spolkové vlády k realizaci Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením*).

5. Odborné vzdělávání a příprava

5.1 Odborné vzdělávání v rámci pracovní rehabilitace

Řada opatření zaměřených na profesní přípravu a odborné vzdělávání je prováděna v rámci pracovní rehabilitace jako dávky k participaci na pracovním životě. Mezi dávky odborného vzdělávání spadá profesní adaptace, vzdělávání, další vzdělávání a přeškolení.

Pokud je nutná zvláštní pomoc a specifická péče, může odborné vzdělávání probíhat v zařízeních pracovní rehabilitace, jako jsou např. „zařízení profesního vzdělávání“ nebo „zařízení profesní podpory“ a obdobná zařízení. Specifickou formu představují dílny pro osoby se zdravotním postižením (*podrobněji viz kapitola 4.2 Pracovní rehabilitace - participace na pracovním životě a kapitola 7 Chráněná práce. Dílny pro osoby se zdravotním postižením*).

5.2 Pomoc při volbě povolání

Při volbě povolání potřebují mladí lidé se zdravotním postižením často zvláštní pomoc. Agentury práce jim poskytují v této oblasti speciální nabídku. Při jejich práci jim v případě potřeby pomáhají lékaři, psychologové i techničtí poradci. Technický poradce informuje a radí v technických záležitostech, jako je úprava pracovního místa, ergonomie, technické požadavky týkající se profilu uchazečů, a působí jako odborník v oblasti bezpečnosti práce.

V případě obtíží při volbě povolání mohou být realizovány akce k „vyjasnění profesních schopností“ nebo „vyzkoušení práce“, kdy se profesní schopnosti zjišťují i na základě praktického vyzkoušení. Akce k vyjasnění profesních schopností umožňují mladistvým vyzkoušet si více různých oborů. Cílem vyzkoušení práce je zjistit, zda mohou mladí lidé zvládnout požadavky související s určitou profesí. Osoby s postižením mohou poznat činnosti typické pro jedno určité povolání nebo obor a konkrétní zkouškou zjistit, jaké mají schopnosti, silné stránky i omezení. Ukáže se tím také, zda budou potřebné nějaké technické pomůcky pro učební místo nebo zvláštní pomoc v učilišti.

Mladým lidem se zdravotním postižením může šance zvýšit také modelový projekt Spolkové agentury práce „Doprovázení při vstupu do profesního života“ (*Berufseinstiegsbegleitung*), v rámci kterého je poskytována dlouhodobější individuální pomoc při přechodu do učení nebo do zaměstnání žákům všeobecně vzdělávacích škol včetně zvláštních škol pro postižené osoby, kteří potřebují podporu. Pomoc je zaměřena na dosažení ukončení všeobecně vzdělávací školy, na poradenství a výběr povolání, na vyhledání učebního místa, na podporu při přechodu do učebního poměru a na jeho stabilizaci. Pomoc je zahájena již v předposledním roce školní docházky a končí půl roku po zahájení odborného vzdělávání, nejpozději však 24 měsíců po ukončení všeobecně vzdělávací školy. Tento modelový projekt probíhá od února 2009 na 1000 vybraných školách, poslední podpůrná opatření mohla být zahájena ke 31.12.2011.

5.3 Příprava na odborné vzdělávání, popř. na zaměstnání

Jako přípravu na odborné vzdělávání (popř. zaměstnání) pro mladé lidi, kteří to potřebují, poskytuje Spolková agentura práce tzv. „vzdělávací opatření připravující na povolání“ (*Berufsvorbereitende Bildungsmaßnahmen*), popř. další podpůrná opatření, kdy jsou tyto osoby individuálně připravovány přednostně na odborné vzdělávání, popřípadě i na zaměstnání. Úkolem těchto opatření je:

- dát mladým lidem možnost ověřit si a zhodnotit své schopnosti a dovednosti s ohledem na možnou volbu povolání, zorientovat se v široké škále povolání a rozhodnout se pro určité povolání,
- zprostředkovat jim schopnosti a dovednosti potřebné pro první odborné vzdělávání a
- pokud možno je trvale integrovat do vzdělávacího procesu.

Vzdělávací opatření připravující na povolání se skládají z několika kvalifikačních úrovní, přizpůsobených jednotlivci. Tato opatření mohou obecně trvat až 10 měsíců, pro mladé lidi s postižením, kteří absolvují specifická rehabilitační vzdělávací opatření připravující na povolání, až 11 měsíců. Cílem těchto opatření je dosáhnout toho, aby mladý člověk mohl v návaznosti na ně zahájit odborné vzdělávání. Pokud je cílem tohoto opatření přímé začlenění do práce, může být prodlouženo až na 18 měsíců.

Dalšími opatřeními na podporu osob se zdravotním postižením jsou:

- přípravný rok v odborných učňovských školách především pro mladé lidi s poruchami učení,
- rok základního odborného vzdělávání v odborných učňovských školách k získání základní kvalifikace v určitém oboru,
- základní technické vzdělávání pro nevidomé a obdobné vzdělávání.

5.4 Odborné vzdělávání v podniku

Po zvolení vhodného povolání začíná odborné vzdělávání. Při něm se přihlíží ke specifické situaci postižených učňů. Zkušenost ukazuje, že čím blíže podniku je vzdělávání realizováno, tím úspěšnější bývá přechod do následného zaměstnání. Postižení a těžce postižení mladí lidé by měli absolvovat vzdělávání pokud možno s mladými lidmi bez postižení. Zaměstnavatelé tak nejlépe poznají své učně a učňům se zároveň zvyšují šance, že budou moci být zaměstnaní na otevřeném trhu práce.

Prvořadým cílem podnikového odborného vzdělávání je poskytnout osobám se zdravotním postižením vzdělávání v uznané profesi.

Pokud je to nutné, platí pro vzdělávání postižených učňů nad rámec obecně platných předpisů ustanovení, na základě kterých se zohledňuje jejich specifická situace. To platí především pro

- časové i věcné členění vzdělávání,
- trvání zkoušek,

- povolení pomůcek,
- pracovní asistenci (např. služby tlumočnicka znakového jazyka).

Kromě toho mohou být postižení učni připuštěni k závěrečným zkouškám i tehdy, když se nezúčastnili předepsaných dílčích zkoušek nebo neodevzdali předepsané písemné zprávy o vzdělávání. Ke zkouškám jsou připuštěni i v případě, že jejich učební poměr není uveden v seznamu učebních poměrů.

Mimo to mohou postižení učni nebo jejich zákonní zástupci žádat o poskytnutí dalších zvláštních úprav.

Pro účely stanovení vyrovnávacího odvodu se učební místa, na kterých jsou zaměstnáni učni s těžkým zdravotním postižením, nezapočítávají do celkového stavu. Naopak jeden učeň s těžkým zdravotním postižením se započítává na dvě povinná místa, za zvláštních okolností dokonce na tři.

Osobám se zdravotním postižením, které by nezvládly absolvovat odborné vzdělávání nebo odbornou přípravu, ale nepotřebují zvláštní opatření poskytovaná v dílnách pro osoby se zdravotním postižením, nabízí možnosti individuálního získávání kvalifikace v podniku podporované zaměstnávání (*podrobněji viz kapitola 6.6 Podporované zaměstnávání*).

5.5 Studium

Zvýšené potřeby při studiu podmíněné zdravotním postižením jsou hrazeny převážně dávkami pomoci na integraci pro osoby se zdravotním postižením v rámci sociální pomoci. Financovány tak mohou být především tyto dávky:

- pomoc na vzdělávání, např. náklady na dopravu, osobní studijní asistence, tlumočnick znakového jazyka, příspěvky na knihy apod.,
- tzv. sociální pomůcky, tj. technické pomůcky,
- pomoc na motorové vozidlo, tj. pořízení, údržba a provoz vozidla včetně potřebného doplňkového vybavení, získání řidičského průkazu,
- dávky participace na životě ve společnosti, např. pomoc na pořízení a udržení bytu (zahrnující především poradenství a podporu při pořizování bytu odpovídajícího potřebám podmíněným zdravotním postižením) nebo pomoc na podporu účasti na společenském a kulturním životě.

Vysoké školy mají povinnost vytvářet pro studenty se zdravotním postižením takové podmínky, aby nebyli při studiu znevýhodňováni a mohli využívat nabídek vysokých škol pokud možno bez cizí pomoci. Mnohé vysoké školy tak zřizují bezbariérová pracoviště v kampusech, bezbariérová místa na kolejích, bezbariérový internet apod.

V případě potřeby jsou školy povinné upravit pro postižené studenty i podmínky pro skládání zkoušek.

5.6 Finanční pomoc při vzdělávání

Podpora při odborném vzdělávání

Osoby se zdravotním postižením mohou získat za zvýhodněných podmínek podporu při odborném vzdělávání (*Berufsausbildungsbeihilfe*). Na rozdíl od obecných zásad pro poskytování této podpory platí pro osoby se zdravotním postižením zvláštní ustanovení. Mohou ji získat i v případě:

- že bydlí v domácnosti rodičů,
- že se účastní vzdělávání, které probíhá odlišně od vzdělávacích nařízení pro státem uznaná povolání nebo zvláštní formou pro postižené osoby,
- že došlo k prodloužení délky vzdělávání nad rámec plánované doby nebo v případě opakování vzdělávání i dalšího vzdělávání, pokud to vyžaduje druh a závažnost postižení a trvalé integrace do pracovního života by bez podpory nebylo možné dosáhnout.

Pro osoby se zdravotním postižením navíc platí zvláštní hranice potřeby.

Příspěvek na vzdělávání

Příspěvek na vzdělávání (*Ausbildungsgeld*) je dávka k zabezpečení živobytí, kterou Spolková agentura práce poskytuje osobám se zdravotním postižením při splnění určitých podmínek, pokud nemají nárok na přechodný příspěvek.

Nárok na příspěvek na vzdělávání vzniká, jestliže tyto osoby:

- poprvé absolvují odborné vzdělávání nebo
- účastní se „vzdělávacích opatření připravujících na povolání“ včetně základního odborného vzdělávání nebo
- absolvují individuální získávání kvalifikace v podniku v rámci podporovaného zaměstnávání nebo
- absolvují vstupní proces nebo úsek odborného vzdělávání v dílně pro osoby se zdravotním postižením.

Výše příspěvku závisí na sazbě potřeby a započítávaném příjmu.

Přechodný příspěvek

V případě, že se postižená osoba účastní odborného vzdělávání v rámci podpory participace na pracovním životě, může jí být za určitých podmínek poskytován přechodný příspěvek, tj. dávka nahrazující výdělek v rámci podpory participace postižených osob na pracovním životě.

Státní podpora pro studující podle spolkového zákona o podpoře vzdělávání

Ustanovení o poskytování státní podpory podle spolkového zákona o podpoře vzdělávání obsahují zvýhodnění pro studenty se zdravotním postižením.

6. Zaměstnávání osob se zdravotním postižením na otevřeném trhu práce

6.1 Povinnosti zaměstnavatelů

6.1.1 Podnikový integrační management

Zaměstnavatel je povinen provádět podnikový integrační management (*Betriebliches Eingliederungsmanagement*). Podnikový integrační management je nástroj ke znovuzačleňování dlouhodobě nemocných zaměstnanců. Jeho cílem je pomocí vhodné včasné podpory udržet zaměstnance v zaměstnání a zabránit propuštění z důvodu nemoci nebo postižení.

Podnikový integrační management se netýká pouze osob se zdravotním postižením, ale všech zaměstnanců. Jestliže jsou pracovníci v průběhu jednoho roku déle než 6 týdnů nepřetržitě nebo opakovaně práceneschopní z důvodu nemoci, řeší zaměstnavatel s podnikovou nebo personální radou, popř. zastoupením osob s těžkým zdravotním postižením a s dotyčnými osobami, jaké jsou možnosti k překonání pracovní neschopnosti a jakými opatřeními je možné předejít další pracovní neschopnosti a udržet pracovníka dlouhodobě v zaměstnání. Provádění podnikového integračního managementu je však podmíněno souhlasem a zapojením dotyčné osoby. Konkrétně to znamená, že podnikový integrační management je pro zaměstnavatele povinnost, pro zaměstnance je však dobrovolný.

Právní ustanovení detailně nestanoví, jakým způsobem se má postupovat, v každém podniku nebo úřadu se musí nalézt vhodná individuální řešení. Mohou být zapojeny i externí instituce. Pokud přicházejí v úvahu dávky k participaci nebo doprovodná pomoc v pracovním životě, může zaměstnavatel zapojit Společná servisní střediska nositelů rehabilitace nebo v případě těžce postižených osob integrační úřady nebo odbornou integrační službu.

Zastoupení osob s těžkým zdravotním postižením dohlíží na provádění podnikového integračního managementu v případech týkajících se těžce postižených nebo jim naroveň postavených osob. Přímý nástroj k jeho prosazení však neexistuje.

6.1.2 Povinnost zkoumat možnost obsazení volných míst osobami s těžkým zdravotním postižením

Zaměstnavatelé mají povinnost zkoumat, zda mohou být volná místa obsazena těžce zdravotně postiženými osobami, především těmi, které jsou hlášeny jako nezaměstnané nebo jako uchazeči o zaměstnání u agentury práce. Kvůli obsazování volných míst těžce postiženými osobami mají povinnost včas s agenturami práce navázat kontakt.

6.1.3 Povinnost zaměstnávat osoby s těžkým zdravotním postižením

Zaměstnavatelé soukromého i veřejného sektoru, kteří mají alespoň 20 pracovních míst, mají povinnost obsadit minimálně 5 % z nich osobami s těžkým zdravotním postižením (*Beschäftigungspflicht*). Na plnění této povinnosti dohlíží Spolková agentura práce.

6.1.4 Vyrovnávací odvod

V případě, že zaměstnavatel nezaměstnává předepsaný počet těžce zdravotně postižených osob, musí za každé neobsazené povinné místo ze stanoveného podílu odvést tzv. vyrovnávací odvod (*Ausgleichsabgabe*). Prostředky z vyrovnávacího odvodu jsou používány na podporu participace osob s těžkým zdravotním postižením na pracovním životě. Výběr odvodu zajišťují integrační úřady.

Těžce postižené a jim naroveň postavené osoby jsou pro stanovení vyrovnávacího odvodu v zásadě započítávány na jedno pracovní místo. Agentura práce však může povolit započítání jedné těžce postižené nebo jí naroveň postavené osoby na více povinných míst, maximálně na tři, jestliže její participace na pracovním životě naráží na zvláštní obtíže.

V úvahu přicházejí např. osoby,

- které potřebují k výkonu zaměstnání z důvodu svého postižení zvláštní pomocnou sílu,
- jejichž zaměstnávání je v důsledku jejich postižení pro zaměstnavatele spojeno s mimořádnými náklady,
- které v důsledku svého postižení mohou zjevně podávat pouze podstatně nižší pracovní výkon,
- které mají stupeň postižení minimálně 50 pouze na základě mentálního nebo duševního postižení nebo z důvodu záchvatovitých onemocnění,
- které kvůli druhu a závažnosti postižení nemají ukončeno žádné odborné vzdělání ve smyslu zákona o odborném vzdělávání,
- s jinými osobními podmínkami, které jejich participaci na pracovním životě mimořádně znevýhodňují (např. absence stálého bydliště, užívání drog, propuštění z výkonu trestu).

Těžce postižený učeň, který přímo v návaznosti na odborné vzdělávání přechází do pracovního poměru, může být v prvním roce zaměstnání započítán na dvě povinná místa, těžce postižení pracovníci, kteří přecházejí z dílny pro osoby se zdravotním postižením na otevřený trh práce, až na tři povinná místa.

Vícečetné započítávání je možné také v případech, kdy je existující pracovní poměr ohrožen z důvodů, které jsou na straně těžce postiženého zaměstnance, a daným opatřením může být pracovní poměr zachován - pokud zaměstnavatel a integrační úřad souhlasí.

6. Zaměstnávání osob se zdravotním postižením na otevřeném trhu práce

Těžce zdravotně postižená osoba absolvující odborné vzdělávání je ze zákona započítávána na dvě povinná pracovní místa.

Naopak v případě, že zaměstnavatel poskytuje těžce postiženým osobám odborné vzdělávání, nezapočítávají se učební místa, na kterých jsou těžce postižení učni zaměstnáni, do celkového počtu pracovních míst pro stanovení povinného odvodu.

Vyrovňovací odvod je odstupňovaný podle rozsahu plnění povinnosti zaměstnávat těžce postižené osoby. Čím více se zaměstnavatel blíží povinné kvótě 5 %, tím je vyrovňovací odvod nižší.

Vyrovňovací odvod činí za každé neobsazené povinné pracovní místo měsíčně:

- 115 eur (do r. 2011 105 eur) při průměrné roční míře zaměstnanosti 3 % - méně než 5 %,
- 200 eur (do r. 2011 180 eur) při průměrné roční míře zaměstnanosti 2 % - méně než 3 %,
- 290 eur (do r. 2011 260 eur) při průměrné roční míře zaměstnanosti pod 2 %.

Pro zaměstnavatele s méně než 40, popř. méně než 60 započítatelnými pracovními místy platí následující výjimky:

Vyrovňovací odvod činí:

- pro zaměstnavatele s méně než 40 započítatelnými pracovními místy při zaměstnávání méně než jedné těžce postižené osoby 115 eur (do r. 2011 105 eur);
- pro zaměstnavatele s méně než 60 započítatelnými pracovními místy při zaměstnávání méně než dvou těžce postižených osob 115 eur (do r. 2011 105 eur) a při zaměstnávání méně než jedné těžce postižené osoby 200 eur (do r. 2011 180 eur).

Zaměstnavatelé, kteří zadávají zakázky dílnám pro osoby se zdravotním postižením, si mohou od vyrovňovacího odvodu, který by měli platit, odečíst až 50 % pracovních nákladů z účtované částky.

Posláním vyrovňovacího odvodu je jednak vytvořit mechanismus finančního vyrovnání vůči zaměstnavatelům, kteří zaměstnávají těžce postižené osoby a vznikají jim tím zvýšené náklady (vyrovňovací funkce), jednak pobízet zaměstnavatele k plnění povinnosti zaměstnávat postižené osoby (motivační funkce).

Příjmy z vyrovňovacího odvodu činí přibližně ½ miliardy eur ročně. 80 % těchto prostředků obdrží integrační úřady jednotlivých zemí, 16 % Spolková agentura práce, která jimi financuje zvláštní opatření pro těžce postižené osoby, a 4 % jdou na vyrovňovací fond Spolkového ministerstva práce a sociálních věcí, které z něho podporuje např. nadregionální inovativní modelové projekty zaměřené na participaci těžce postižených osob na pracovním životě.

Integrační úřady vynakládají prostředky vyrovňovacího odvodu na:

- podporu nabídky pracovních a učebních míst pro osoby se těžkým zdravotním postižením,
- doprovodnou pomoc v pracovním životě,

- dávky pro zařízení k participaci osob s těžkým zdravotním postižením na pracovním životě a
- realizaci výzkumných a modelových projektů v oblasti participace těžce postižených osob na pracovním životě regionálního významu nebo v případě, že nemohou být poskytnuty prostředky vyrovnávacího odvodu od Spolkového ministerstva práce a sociálních věcí.

6.1.5 Zákaz diskriminace

Zaměstnavatelé nesmí těžce postižené zaměstnance kvůli jejich postižení znevýhodňovat.

6.1.6 Zastoupení osob s těžkým zdravotním postižením

Zastoupení osob s těžkým zdravotním postižením má za úkol hájit zvláštní zájmy těžce postižených a jim naroveň postavených postižených osob v podnicích a úřadech.

V podnicích a úřadech, ve kterých je zaměstnáno minimálně pět těžce postižených osob, je volen důvěrník a minimálně jeden zástupce.

Kromě toho jsou volena zastoupení různých stupňů:

- koncernové zastoupení osob s těžkým zdravotním postižením pro více podniků jednoho koncernu,
- celkové zastoupení osob s těžkým zdravotním postižením pro více podniků jednoho zaměstnavatele nebo pro oblast činnosti více úřadů,
- okresní zastoupení osob s těžkým zdravotním postižením u úřadů střední úrovně s několika podřízenými úřady a
- hlavní zastoupení osob s těžkým zdravotním postižením u úřadů nejvyšší úrovně.

Pravidelná volba zastoupení osob s těžkým zdravotním postižením se koná každé 4 roky.

Zastoupení osob s těžkým zdravotním postižením nesmí být bráněno při výkonu funkce ani nesmí být z tohoto titulu znevýhodňováno. Platí pro něj stejná ochrana před propuštěním nebo přeložením jako pro podnikové nebo personální rady.

Pokud je to pro výkon funkce nutné, je zastoupení osob s těžkým zdravotním postižením osvobozeno od výkonu pracovní činnosti bez snížení mzdy nebo platu. Zpravidla k tomu dochází, když je v podniku nebo úřadu zaměstnáno minimálně 200 těžce postižených osob, a to na základě jejich přání.

Náklady související s činností zastoupení osob s těžkým zdravotním postižením nese zaměstnavatel, náklady na potřebnou pracovní asistenci nebo technické pomůcky hradí integrační úřady.

Zastoupení osob s těžkým zdravotním postižením podporuje začleňování těžce postižených osob do podniku nebo úřadu, zastupuje zde jejich zájmy a poskytuje jim rady a pomoc. Dohlíží především na to, aby byly uplatňovány veškeré předpisy a

ustanovení platné ve prospěch osob s těžkým zdravotním postižením. Vznáší požadavky na příslušnou úpravu pracoviště, pracovního procesu i pracovního prostředí. Poskytuje podporu zaměstnancům při žádostech o uznání těžkého zdravotního postižení nebo požadavcích na rovné postavení.

Se zastoupením osob s těžkým zdravotním postižením musí zaměstnavatel projednat přijímání těžce postižených osob a sdělit jeho stanovisko podnikové nebo personální radě. Zastoupení se vyjadřuje k tomu, zda uchazeč s těžkým zdravotním postižením může vzhledem ke svým schopnostem a znalostem volné místo obsadit.

Zaměstnavatel je povinen před rozhodnutím ve věcech týkajících se osob s těžkým zdravotním postižením (např. přeložení, povýšení, výpovědi, změně pracovních podmínek, úpravy pracoviště, dalšího vzdělávání) včas zastoupení osob s těžkým zdravotním postižením informovat o důvodech svých opatření a poskytnout mu možnost vyjádřit své stanovisko. Pokud však ke konzultaci nedojde, nemá to žádné právní důsledky a opatření přijatá zaměstnavatelem zůstává platná.

Zastoupení osob s těžkým zdravotním postižením má právo účastnit se s poradním hlasem všech jednání podnikové nebo personální rady a jejich výborů i výboru bezpečnosti práce. Může žádat o zařazení záležitostí, které se osob s těžkým zdravotním postižením obzvláště týkají, na program příštího jednání.

Zastoupení osob s těžkým zdravotním postižením má právo minimálně jednou v kalendářním roce uspořádat schůzi těžce zdravotně postižených pracovníků v podniku.

6.1.7 Integrační dohoda

Zákon zavazuje zaměstnavatele uzavírat s podnikovou radou a zastoupením osob s těžkým zdravotním postižením integrační dohodu (*Integrationsvereinbarung*). Integrační dohody mají sloužit k zajištění rovnosti šancí na pracovišti a zabránění diskriminace osob se zdravotním postižením. Jejich cílem je rozvíjet vnitropodnikové dění s ohledem na postižené pracovníky. Integrační dohody konkretizují účast postižených osob na pracovním životě a jsou dobrým nástrojem pro praxi. Dohody mají podle zákona obsahovat ustanovení týkající se integrace těžce postižených osob, především pokud jde o personální plánování, úpravy pracoviště a pracovního prostředí, organizaci práce a pracovní dobu. U personálního plánování by měla být obsažena i ustanovení týkající se zaměstnávání přiměřeného počtu těžce postižených žen.

Tématem dohod může dále být:

- přiměřené zohledňování osob s těžkým zdravotním postižením při obsazování pracovních míst,
- kvóty pro zaměstnávání, kterých by mělo být dosaženo,
- práce na částečný úvazek,
- vzdělávání mladých postižených osob,
- provádění podnikové prevence a podnikového integračního managementu a podpora zdraví,
- zapojení podnikového lékaře do poradenství k dávčákům k participaci na pracovním životě a ke zvláštní pomoci v pracovním životě.

6.1.8 Zvláštní ochrana před výpovědí

Pro výpověď z pracovního poměru těžce zdravotně postiženého nebo jemu naroveň postaveného pracovníka podanou zaměstnavatelem je nutný předchozí souhlas integračního úřadu. Před rozhodnutím vyslechne integrační úřad pracovníka a vyžádá si stanovisko podnikové nebo personální rady a zastoupení osob s těžkým zdravotním postižením.

Integrační úřad zkoumá, zda a do jaké míry se výpověď dotýká specifického, postižením podmíněného postavení dané osoby, zda je postižení důvodem výpovědi a jaké změny by případně bylo možné provést, aby se výpovědi zabránilo (např. vybavení pracoviště pomůckami, přeložení na jiné pracoviště, pracovní asistence, finanční podpora). Pokud jsou možnosti podpory zaměstnání postižené osoby pro zaměstnavatele přijatelné, je povinen je provést.

Zvláštní ochrana před výpovědí platí i v případě, že zaměstnavatel o postižení těžce postiženého nebo jemu naroveň postaveného pracovníka neví, a tito pracovníci ji v případě výpovědi mohou uplatnit. V tomto případě musí pracovník informovat svého zaměstnavatele nejpozději tři týdny po výpovědi.

6.1.9 Dodatková dovolená

Osoby s těžkým zdravotním postižením mají nárok na placenou dodatečnou dovolenou zpravidla v délce pěti pracovních dnů za rok. Pracovníkům, kteří pravidelně pracují více nebo méně než pět dní v týdnu se dodatečnou dovolenou odpovídajícím způsobem prodlužuje nebo zkracuje. Osoby postavené jim naroveň tento nárok nemají.

6.1.10 Uspořádání pracovní doby

Těžce postižení a jim naroveň postavení pracovníci mají nárok na uspořádání pracovní doby, které odpovídá zdravotnímu postižení, pokud to není pro zaměstnavatele neúnosné nebo to není spojeno s nepřiměřenými náklady.

Práce na částečný úvazek

Těžce zdravotně postižené a jim naroveň postavené osoby mají nárok na zaměstnání na zkrácený úvazek, pokud je kratší pracovní doba nutná vzhledem k druhu a závažnosti postižení, je to pro zaměstnavatele přijatelné a neodporuje to předpisům o bezpečnosti práce. Integrační úřady podporují zaměstnavatele při zřizování pracovních míst na částečný úvazek pro tyto osoby poradenstvím, popř. finanční pomocí.

Práce přesčas

Těžce zdravotně postižené a jim naroveň postavené osoby musí být v případě, že o to požádají, osvobozeny od práce přesčas. Práci přesčas je každá pracovní doba přesahující běžnou zákonnou pracovní dobu 8 hodin za pracovní den.

Práce ve svátek, na směny, v noci

Těžce postižení pracovníci nejsou v zásadě osvobozeni od práce ve svátek nebo v noci či na směny. Nicméně zaměstnavatelé mají povinnosti v oblasti péče o zaměstnance a z toho může v jednotlivých případech vyplynout nepřipustnost práce na směny nebo v noci. I nárok na úpravu pracovní doby může vést k tomu, že zaměstnavatel nebude moci těžce postižené pracovníky na noční práci přidělovat.

6.1.11 Úprava pracoviště

Těžce postižené osoby mají vůči svému zaměstnavateli nárok na zařízení pracoviště v souladu s postižením (vybavení pracoviště, úprava pracoviště a pracovního prostředí, organizace práce, technické pracovní pomůcky aj.).

6.1.12 Jiné nároky osob těžce postižených osob vůči zaměstnavateli

Těžce zdravotně postižené osoby mají vůči svému zaměstnavateli dále nárok na:

- zaměstnání, ve kterém mohou co možná nejvíce zhodnocovat a rozvíjet své schopnosti a znalosti,
- přednost při vnitropodnikových akcích odborného vzdělávání na podporu profesního postupu,
- úlevy v přijatelném rozsahu, pokud jde o účast na mimopodnikových akcích odborného vzdělávání.

6.2 Podpora zaměstnávání

6.2.1 Integrační úřady

Kromě široké nabídky dávek k participaci na pracovním životě (*viz kapitola 4.2 Pracovní rehabilitace - participace na pracovním životě*) je integrace osob s těžkým zdravotním postižením do pracovního života na otevřeném trhu práce podporována především z prostředků vyrovnávacího odvodu prostřednictvím integračních úřadů.

Integrační úřady poskytují v této oblasti:

- a) dávky doprovodné pomoci v pracovním životě,
- b) dávky na podporu nabídky pracovních a učebních míst pro těžce postižené osoby,
- c) dávky zařízením k participaci osob se zdravotním postižením na pracovním životě,
- d) dávky k realizaci určitých výzkumných a modelových projektů v této oblasti.

a) Doprovodná pomoc v pracovním životě

Na podporu pracovní integrace těžce postižených osob poskytují integrační úřady jak těmto osobám, tak jejich zaměstnavatelům doprovodnou pomoc v pracovním životě (*begleitende Hilfe im Arbeitsleben*). Tato pomoc se řídí vždy jednotlivými individuálními případy. Bez ohledu na to, zda předcházely dávky léčebné nebo pracovní rehabilitace, zahrnuje doprovodná pomoc dávky a opatření k zajištění účasti těžce postižené osoby na pracovním životě a k udržení zaměstnání. Pomoc obsahuje služby, jako je poradenství a péče, i finanční podporu. Doprovodná pomoc začíná již před samotným zaměstnáním a má osobu s těžkým postižením provázet po celý pracovní život. Integrační úřad má být pro těžce postižené osoby i zaměstnavatele stále k dispozici jako kontaktní instituce.

V rámci doprovodné pomoci v pracovním životě poskytují integrační úřady také finanční příspěvky nositelům odborných integračních služeb (*Integrationsfachdienste*), které zřizují k řešení specifických problémů souvisejících s postižením a technických a organizačních problémů, příspěvky nositelům psychosociálních služeb a příspěvky na integrační projekty.

Kromě toho mohou být v rámci doprovodné pomoci v pracovním životě financovány i osvětové, školicí a vzdělávací akce.

Dávky pracovníkům s těžkým zdravotním postižením

Pracovníkům s těžkým zdravotním postižením jsou v rámci doprovodné pomoci v pracovním životě poskytovány tyto dávky a služby:

- poradenství v otázkách souvisejících s postižením a pracovním životem, při osobních potížích, při problémech na pracovišti, psychosociální péče při konfliktech s kolegy, nadřízenými nebo zaměstnavatelem, při ohrožení pracovního místa,
- finanční pomoc na technické pracovní pomůcky - úhrada nákladů na pořízení, údržbu a opravy technických pracovních pomůcek a na zaškolení k jejich používání v plné výši,
- pomoc na cesty na pracoviště - poskytovaná podle nařízení o pomoci vázané na motorové vozidlo, zahrnuje příspěvek na zakoupení motorového vozidla, jehož výše je závislá na příjmu, příspěvek na náklady k získání řidičského oprávnění, úhradu nákladů na doplňkové vybavení vyžadované zdravotním postižením, popř. úhradu výdajů na dopravu, např. na použití dopravních služeb,
- pomoc k založení a udržení samostatné výdělečné činnosti (*viz kapitola 6.4 Podpora samostatné výdělečné činnosti*),
- pomoc na obstarání, vybavení a udržení bytu odpovídajícího zdravotnímu postižení formou příspěvků, příspěvků na úroky nebo půjček,
- pomoc k účasti na opatřeních k udržení a rozšíření odborných znalostí a schopností - příspěvek až do výše nákladů vzniklých účastí na těchto opatřeních,
- úhrada nákladů na nutnou pracovní asistenci,
- pomoc ve zvláštních životních situacích - poskytnutí i jiných dávek, než jsou výše uvedené, pokud jsou s ohledem na druh a závažnost postižení potřebné k umožnění, usnadnění nebo zajištění účasti na pracovním životě na otevřeném trhu práce.

Integrační úřady mohou dávky doprovodné pomoci v pracovním životě poskytovat i formou **osobního rozpočtu**.

Dávky zaměstnavatelům

Zaměstnavatelé mohou v rámci doprovodné pomoci v pracovním životě získat následující dávky a služby:

- poradenství při volbě vhodného pracovního místa pro osoby s těžkým zdravotním postižením, při vhodné úpravě pracoviště, ve všech otázkách souvisejících se zaměstnáváním těžce postižených osob, psychosociální poradenství k odstranění zvláštních problémů, informace o možných řešeních,
- finanční pomoc na zřízení a úpravu pracovních a učebních míst pro těžce postižené osoby: Zaměstnavatelům mohou být poskytnuty půjčky nebo příspěvky až do plné výše vzniklých nutných výdajů na následující opatření:
 - na zařízení a údržbu pracoviště včetně provozního zařízení, strojů a přístrojů,
 - zřízení pracovišť se zkrácenou pracovní dobou pro těžce postižené osoby, zvláště pokud je s ohledem na druh a závažnost postižení nutné zaměstnání s dobou kratší než 18 hodin, minimálně však 15 hodin týdně,
 - vybavení pracovních a učebních míst nezbytnými technickými pracovními pomůckami, jejich údržbu a opravy,
 - zaškolení těžce postižených osob v používání předmětů souvisejících s výše uvedenými opatřeními,
 - na jiná opatření, která umožní, usnadní nebo zajistí pokud možno trvalé zaměstnání těžce postižených osob odpovídající postižení.
- dávky při mimořádném zatížení, tj. při nadprůměrně vysokých finančních nákladech nebo jiném zatížení v souvislosti se zaměstnáváním obzvláště znevýhodněných těžce postižených osob: Jedná se o náklady související jednak s osobní podporou nebo péčí během pracovní doby, jednak s nižší výkonností postižených pracovníků. Při osobní podpoře vznikají mimořádné náklady na základě dodatečných nákladů na jiné zaměstnance, příležitostně i na externí pečovatele, kteří poskytují těžce postiženým spolupracovníkům podporu a péči při pracovní činnosti (např. osoba předčítající nevidomým pracovníkům, kontaktní osoba v podniku pro neslyšící nebo psychicky nemocné osoby, trvale potřebná pomoc kolegů při provádění práce, delší nebo opakované zaškolování na pracovišti). Zaměstnavatelé mohou od integračního úřadu získat (částečnou) úhradu těchto nákladů. K vyrovnání nižší výkonnosti může být zaměstnavateli poskytnut příspěvek na mzdu postiženého pracovníka, jehož výkonnost značně zaostává za průměrnou výkonností pracovníků v podniku vykonávajících podobnou činnost.
- příspěvky na poplatky související s odborným vzděláváním obzvláště znevýhodněných těžce postižených mladistvých a mladých dospělých osob do 25 let: Tyto příspěvky mohou být poskytnuty zaměstnavatelům, kteří, aniž by měli povinnost zaměstnávat osoby s těžkým zdravotním postižením, přijmou obzvláště znevýhodněnou těžce postiženou osobu k odbornému vzdělávání, na poplatky, především na poplatky za zkoušky při odborném vzdělávání.
- příspěvky na náklady na odborné vzdělávání postižených mladistvých a mladých dospělých osob, které jsou po dobu odborného vzdělávání postavené naroveň osobám s těžkým zdravotním postižením,
- příspěvky na zavedení podnikového integračního managementu.

Dávky nositelům odborných integračních služeb a psychosociálních služeb a na integrační projekty

V rámci doprovodné pomoci v pracovním životě poskytují integrační úřady finanční příspěvky:

- nositelům odborných integračních služeb a nestátním obecně prospěšným nositelům psychosociálních služeb na náklady na psychosociální péči o těžce postižené osoby,
- na integrační projekty (*podrobněji viz kapitola 6.7 Sociální podniky. Integrační projekty*).

Odborné integrační služby jsou služby třetí osoby, které poskytují poradenství a podporu obzvláště znevýhodněným těžce postiženým osobám při hledání místa pro odborné vzdělávání nebo pracovního místa. Vedle toho pomáhají řešit problémy v již existujícím zaměstnání s cílem pracovní místo dlouhodobě udržet. K cílové skupině, na kterou se odborné integrační služby zaměřují, patří především:

- těžce postižené osoby se zvláštní potřebou péče, pokud jde o doprovázení v práci,
- těžce postižené osoby, které chtějí přejít z dílny pro osoby se zdravotním postižením na otevřený trh práce a potřebují při tom zvláštní podporu a
- těžce postižení absolventi škol.

K úkolům odborných integračních služeb patří:

- radit těžce postiženým osobám v konkrétních případech, podporovat je a zprostředkovat jim vhodné pracovní místo,
- poskytovat informace, poradenství a pomoc zaměstnavatelům,
- podporovat agentury práce při plnění jejich úkolů, především při poradenství těžce postiženým osobám před přijetím do práce, při hledání místa a při ucházení se o místo,
- doprovázet těžce postižené osoby, především psychicky postižené mladistvé a mladistvé s poruchami učení při odborném vzdělávání v podnicích,
- v případě potřeby doprovázet těžce postižené osoby po přijetí do zaměstnání na pracovišti nebo při nácviku odborných praktických dovedností,
- pomáhat při přechodu těžce postižených osob z dílen pro osoby se zdravotním postižením a zvláštních škol do pracovního poměru na otevřeném trhu práce.

Nestátní obecně prospěšní nositelé psychosociálních služeb, které integrační úřad v konkrétních případech pověří psychosociální péčí o těžce postižené osoby, mohou získat příspěvky na s tím spojené nutné náklady, a to zpravidla až v plné výši těchto nákladů.

Realizace osvětových, školicích a vzdělávacích akcí

Integrační úřad rovněž financuje osvětové, školicí a vzdělávací akce pro osoby, do jejichž náplně účast těžce postižených osob na pracovním životě spadá, jako např. pro důvěrníky osob s těžkým zdravotním postižením, osoby pověřené zaměstnavatelem, podnikové a personální rady, osoby odpovědné za lidské zdroje, závodní lékaře, skupiny osob s těžkým zdravotním postižením, svazy zaměstnavatelů apod.

b) Podpora nabídky pracovních a učebních míst pro osoby s těžkým zdravotním postižením

V rámci těchto opatření mohou zaměstnavatelé od integračního úřadu získat příspěvky nebo půjčky na vytvoření nových, v případě potřeby odpovídajícím způsobem upravených pracovních míst pro osoby s těžkým postižením, které:

- budou zaměstnány bez zákonné povinnosti zaměstnávat těžce postižené osoby nebo nad rámec povinného podílu,
- jsou obzvláště znevýhodněné (osoby, které potřebují pomocnou sílu, které mohou podávat pouze nižší pracovní výkon nebo jejichž zaměstnání je pro zaměstnavatele spojeno se zvláštními náklady),
- jsou nezaměstnané déle než 12 měsíců,
- jsou zaměstnány v návaznosti na zaměstnání v dílně pro osoby se zdravotním postižením,

pokud je zaručeno, že podporovaná místa zůstanou dlouhodobě vyhrazena těžce postiženým osobám (po dobu stanovenou podle situace jednotlivých případů), a pokud nejsou nebo nemají být prostředky ke stejnému účelu poskytnuty odjinud. Příspěvky a půjčky mohou být poskytnuty až v plné výši nutných výdajů, pokud se zaměstnavatel v přiměřeném rozsahu podílí na celkových výdajích.

Zaměstnavatelé mohou obdržet příspěvky a půjčky na vytvoření učebních míst pro těžce postižené osoby v podnicích a úřadech, především k odbornému vzdělávání v rámci dávek k participaci na pracovním životě.

c) Dávky zařízením k participaci osob se zdravotním postižením na pracovním životě

Jak už bylo uvedeno v pasáži týkající se pracovní rehabilitace, integrační úřady mohou poskytnout z prostředků vyrovnávacího odvodu podporu zařízením k participaci osob se zdravotním postižením, a to:

- na vytvoření, rozšíření, vybavení a modernizaci následujících zařízení:
 - podnikových, nadpodnikových a mimopodnikových zařízení k přípravě postižených osob na odborné vzdělávání nebo na participaci na pracovním životě,
 - podnikových, nadpodnikových a mimopodnikových zařízení k odbornému vzdělávání postižených osob,
 - zařízení, která během poskytování dávek léčebné rehabilitace připravují postižené osoby na odborné vzdělávání nebo participaci na pracovním životě,
 - dílny pro osoby se zdravotním postižením,
 - zařízení k bydlení postižených osob, které působí na otevřeném trhu práce nebo v dílnách pro osoby se zdravotním postižením.
- na pořízení a příslušné vybavení motorového vozidla veřejným nebo obecně prospěšným poskytovatelům zvláštních dopravních služeb pro osoby se zdravotním postižením,

- výjimečně k úhradě nákladů na běžný provoz v případech, kdy tím lze odvrátit ztrátu existujících pracovních příležitostí pro osoby s postižením.

Zařízením lze poskytnout podporu, pokud:

- přijímají výhradně nebo převážně postižené osoby, kterým jsou poskytovány dávky některého z nositelů rehabilitace,
- jsou k dispozici postiženým osobám nezávisle na příčině postižení a nezávisle na příslušnosti k organizaci nositele zařízení,
- poskytují záruku, že rehabilitační opatření budou prováděna podle současných poznatků a slouží k trvalé participaci na pracovním životě.

Dávky mohou mít formu příspěvků nebo půjček.

(podrobněji viz kapitola 4.2 Pracovní rehabilitace - participace na pracovním životě)

6.2.2 Spolková agentura práce

Spolková agentura práce se svými agenturami práce podporuje participaci osob s těžkým zdravotním postižením na pracovním životě, zabezpečuje jim individuální poradenství při volbě povolání, zprostředkovává jim odborné vzdělávání a umísťování do zaměstnání, a to včetně umísťování pracovníků z dílen pro osoby se zdravotním postižením na otevřený trh práce, poskytuje poradenské služby zaměstnavatelům. V každé agentuře práce existuje tzv. „reha-team“ se speciálně kvalifikovanými poradci.

Příspěvek na integraci pro zaměstnavatele

Na podporu integrace obtížně umísťitelných pracovníků mohou agentury práce poskytnout zaměstnavatelům příspěvek na integraci, a to formou příspěvků na mzdy k vyrovnání nižší výkonnosti pracovníka.

Obecně je příspěvek na integraci poskytován maximálně ve výši 50 % vyplácené mzdy včetně zaměstnavatelského příspěvku na sociální pojištění a nejdéle po dobu 12 měsíců.

Na těžce postižené nebo ostatní postižené osoby může výše příspěvku dosáhnout až 70 % vyplácené mzdy včetně zaměstnavatelského příspěvku na sociální pojištění a příspěvek může být poskytován až po dobu 24 měsíců. Po uplynutí 12 měsíců se příspěvek vzhledem k nárůstu výkonnosti odpovídajícím způsobem snižuje, minimálně však o 10 procentních bodů.

Jestliže se jedná o obzvláště znevýhodněné těžce postižené osoby, činí příspěvek až 70 % po dobu až 36 měsíců. Do této skupiny spadají především osoby, které:

- jsou v pracovním životě obzvláště znevýhodněné vzhledem k druhu a závažnosti postižení nebo jiným okolnostem,
- jsou déle než rok nezaměstnané,
- jsou zaměstnané v návaznosti na zaměstnání v dílně pro osoby se zdravotním postižením nebo v integračním projektu,
- jsou zaměstnané na částečnou pracovní dobu.

V případě obzvláště znevýhodněných těžce postižených starších osob, které dosáhly věku 50 let, se doba poskytování může prodloužit až na 60 měsíců a v případě, že dosáhly věku 55 let, až na 96 měsíců.

Po uplynutí 12 měsíců (u obzvláště znevýhodněných těžce postižených starších osob po 24 měsících) se příspěvek na integraci odpovídajícím způsobem snižuje s ohledem na očekávaný nárůst výkonnosti pracovníka, minimálně o 10 procentních bodů ročně. Nesmí se však snížit na méně než 30 %.

6.2.3 Daňové zvýhodnění pro postižené a těžce postižené osoby

Postižené a těžce postižené osoby mohou náklady související s postižením uplatnit u daně z příjmu, a to buď jako prokázané výdaje (jako „mimořádné zatížení“), nebo formou paušalizovaných částek, jejichž výše se řídí stupněm postižení. Paušální částku mohou využít:

osoby, jejichž stupeň postižení je minimálně 50,

osoby, jejichž stupeň postižení je nižší než 50, ale minimálně 25, jestliže:

- těmto osobám z důvodu postižení náleží podle zákonných předpisů důchod nebo jiné pravidelné příjmy nebo
- postižení vedlo k trvalé ztrátě tělesné pohyblivosti nebo je způsobeno typickou nemocí z povolání.

V závislosti na postižení přichází v úvahu i snížení daně z motorového vozidla nebo osvobození od této daně.

6.3 Zaměstnávání osob s těžkým zdravotním postižením ve veřejném sektoru

Na zaměstnavatele veřejného sektoru, kteří mají alespoň 20 pracovních míst, se plně vztahuje povinnost obsadit minimálně 5 % z nich osobami těžce zdravotně postiženými.

Zaměstnavatelé veřejného sektoru jsou povinni včas ohlásit agenturám práce uvolněná nebo nová pracovní místa.

Pokud se těžce postižené nebo jim naroveň postavené osoby ucházejí o místo ve veřejném sektoru nebo jsou na něj navrženy Spolkovou agenturou práce nebo pověřenou odbornou integrační službou, musí je zaměstnavatelé veřejného sektoru pozvat v rámci přijímacích pohovorů k úvodnímu pohovoru, pokud uchazeči evidentně nechybí odborná způsobilost.

Podle IX. knihy sociálního zákoníku mají být zvláštní předpisy a zásady týkající se obsazování míst úředníků a soudců upraveny tak, aby bylo podporováno zaměstnávání osob s těžkým zdravotním postižením a aby bylo dosaženo přiměřeného podílu těchto osob mezi úředníky a soudci.

Při výběru však není kritérium těžkého zdravotního postižení upřednostňováno proti kritériím zaměřeným na výkonnost, těžce postižená osoba nemá bezprostřední nárok na přijetí. Platí zásada výběru nejlepšího uchazeče, zvýhodnění přichází v úvahu pouze v případě shodných schopností.

6.4 Podpora samostatné výdělečné činnosti

Příspěvek na zahájení samostatné výdělečné činnosti

Jak už bylo uvedeno, v rámci dávek k participaci na pracovním životě poskytují nositelé rehabilitace příspěvek na zahájení samostatné výdělečné činnosti, který je jinak obecně poskytován Spolkovou agenturou práce jako dávka na podporu přechodu z nezaměstnanosti k samostatné výdělečné činnosti podle III. knihy sociálního zákoníku (podpora práce), určená k ekonomickému zajištění rozběhu podnikání.

Půjčky a příspěvky na úroky v rámci doprovodné pomoci v pracovním životě

Integrační úřad může osobám s těžkým zdravotním postižením poskytnout v rámci dávek doprovodné pomoci v pracovním životě k založení a udržení samostatné výdělečné činnosti půjčky nebo příspěvky na úroky. Tyto osoby však musí splňovat

- osobní předpoklady pro výkon činnosti,
- odborné předpoklady,
- předpoklady týkající se správy (např. absolvování semináře pro zakladatele živnosti, příslušná potřebná potvrzení a povolení, přihlášení na finančním úřadu apod.) a
- provozně ekonomické předpoklady (podnikatelský plán, obchodní znalosti).

Podmínkou je, aby si dotyčná osoba touto činností pravděpodobně dlouhodobě podstatnou měrou zajišťovala živobytí a aby byla tato činnost účelná vzhledem k situaci a vývoji trhu práce.

Výše pomoci závisí vždy na okolnostech jednotlivých případů.

Peněžité dávky

Kromě toho mohou těžce postižené osoby získat peněžité dávky např. na technické pracovní pomůcky, pracovní asistenci, na opatření, vybavení a udržení vhodného bytu, na účast na vzdělávacích akcích k udržení a rozšíření odborných znalostí a dovedností, na úpravu pracoviště.

Podle ustanovení IX. knihy sociálního zákoníku má být těžce postiženým osobám usnadňováno zahájení samostatné výdělečné činnosti tím, že jim bude přednostně vydáno potřebné povolení, pokud splňují odborné předpoklady a jiné zákonné podmínky.

6.5 Práce z domova

6.5.1 Domácká práce osob s těžkým zdravotním postižením

Pracovněprávní vztahy domáckých pracovníků a domáckých živnostníků jsou upraveny zákonem o domácké práci, protože se v jejich případě vzhledem k absenci osobní závislosti nejedná o zaměstnance ve smyslu pracovního práva. Zvláštnosti týkající se domácké práce těžce postižených osob pak obsahuje IX. kniha sociálního zákoníku.

Těžce postižené osoby vykonávající domácí práci, které pracují především pro jednoho zadavatele, mohou být započítány na pracovní místa vyhrazená těžce postiženým osobám tohoto zadavatele. Také těžce postižené pomocné síly pracující pro domácího živnostníka mohou být započítány na pracovní místa pro těžce postižené osoby zadavatele, pokud domácí živnostník pracuje především pro tohoto zadavatele.

Na těžce postižené domácí pracovníky se vztahují zásadní prvky ochrany vyplývající z právních předpisů vztahujících se na osoby s těžkým zdravotním postižením, jako je zvláštní ochrana před výpovědí a nárok na dodatečnou dovolenou. Výpovědní doba, stanovená zákonem o domácí práci v určitých případech na 2 týdny, se pro těžce postižené osoby prodlužuje na 4 týdny.

6.5.2 Teleworking

Teleworking je velmi vhodný především pro osoby s omezenou pohyblivostí. Existuje velké množství pomůcek, které umožňují přizpůsobit počítačová pracovní místa individuálním potřebám pracovníka, a flexibilní organizace práce umožňuje pracovní dobu, přestávky i pracovní tempo sladit s jeho potřebami a schopnostmi. I zaměstnavatelům přináší tato forma práce značné výhody, jako jsou úspory za kancelářské prostory, parkoviště, bezbariérové úpravy apod., ale také větší flexibilitu a zvýšení produktivity díky větší motivaci.

Teleworking může mít řadu podob. Může být prováděn buď kompletně doma, nebo v tzv. satelitních kancelářích, tj. externích kancelářích v blízkosti bydliště, nebo v „sousedských“ kancelářích - externích kancelářích více zaměstnavatelů. Velmi se osvědčil také tzv. alternující (střídavý) teleworking, kdy je pracovník část pracovní doby v podniku. Výhodou této formy je, že pracovník není sociálně izolován, je informován o dění v podniku a může se zúčastňovat vzdělávacích akcí.

Obsazení takovýchto pracovních míst těžce postiženými nebo jim naroveň postavenými osobami může při splnění určitých podmínek podpořit agentura práce nebo integrační úřad. Může být poskytnuta finanční pomoc k pracovní integraci (příspěvek na integraci k zapracování na novém místě formou příspěvků na mzdové náklady).

Pokud je v rámci alternujícího teleworkingu nutné s ohledem na postižení upravit druhé pracovní místo v bytě nebo nějaké jiné pracoviště, může na tyto úpravy získat zaměstnavatel příspěvky na investiční náklady. Běžné udržovací náklady jsou však hrazeny pouze ve výjimečných případech, a to za podmínky, že tyto náklady vznikají v důsledku postižení pracovníka a jejich úhrada není pro zaměstnavatele únosná.

6.6 Podporované zaměstnávání

Podporované zaměstnávání (*Unterstützte Beschäftigung*) zahrnuje získávání kvalifikace v podniku, zapracování a doprovázení osob se zdravotním postižením se zvláštní potřebou podpory v podnicích otevřeného trhu práce. Podporované zaměstnávání je pojímáno jako individuální podpora těmto osobám. Jeho cílem je získání pracovní smlouvy a zaměstnání podléhajícího sociálnímu pojištění na otevřeném trhu práce. Podstatná je zásada podporovaného zaměstnávání - „nejdříve umístění, potom kvalifikace“.

Podporované zaměstnávání zahrnuje dva elementy, kterými jsou individuální získávání kvalifikace v podniku a doprovázení v zaměstnání.

Individuální získávání kvalifikace v podniku

První fází je individuální získávání kvalifikace v podniku otevřeného trhu práce. Při ní je osoba se zdravotním postižením doprovázena a podporována pracovním koučem. Tato fáze trvá až dva roky, ve výjimečných případech až tři roky.

Doprovázení v zaměstnání

V případě, že daná osoba uzavře pracovní poměr, ale zároveň potřebuje i nadále podporu, je tato podpora poskytována formou doprovázení v zaměstnání. Délka doprovázení není časově omezena, řídí se individuálními potřebami postižené osoby.

Podporované zaměstnávání je určeno osobám se zdravotním postižením, které mají zvláštní potřebu podpory, ale nepotřebují zvláštní opatření poskytovaná dílnami pro osoby se zdravotním postižením. Cílovou skupinou jsou především absolventi škol se zdravotním postižením a dospělé osoby, které se staly postiženými v průběhu svého (pracovního) života.

Podporované zaměstnávání není náhradou za odborné vzdělávání nebo přípravu na povolání. Vůči těmto opatřením je podporované zaměstnávání vždy až na druhém místě.

Konkrétní průběh podporovaného zaměstnávání se řídí potřebami jednotlivých osob, většinou je však následující:

- Doprovázení nositelem podporovaného zaměstnávání: Nositel podporovaného zaměstnávání doprovází osobu se zdravotním postižením, dává jí k dispozici pracovního kouče, který ji v potřebném rozsahu provází po místech, která přicházejí v úvahu pro získávání kvalifikace.
- Stanovení schopností, přání a potřebné podpory: Poté jsou zjišťovány zvláštní schopnosti, znalosti a přání, ale i potřeba podpory účastníka. V ideálním případě se toto děje již v průběhu posledních dvou let školy, takže je možné využít těchto poznatků.
- Hledání vhodného místa pro získávání kvalifikace: V následující fázi se na jednom nebo více místech zjišťuje vhodný obor, ve kterém by postižená osoba mohla a chtěla pracovat. Úkolem nositele podporovaného zaměstnávání je nabízet místa pro získávání kvalifikace v podniku, za tímto účelem má k dispozici širokou regionální síť a velké množství kontaktů na zaměstnavatele.
- Zapracování: V návaznosti na to se účastník důkladně zapracovává na místě určeném k získání kvalifikace, které nabízí vyhlídku na přestup do pracovního poměru podléhajícího povinnému sociálnímu pojištění.
- Získávání kvalifikace: Podstatnou součástí získávání kvalifikace je osvojování učiva přesahujícího rámec dané profese a klíčových odborností. K tomu patří i opatření k rozvoji osobnosti.
- Pracovní smlouva: Fáze získávání kvalifikace končí v ideálním případě pracovní smlouvou pro postiženou osobu. Také zde nositel podporovaného zaměstnávání pomáhá při jednáních se zaměstnavateli.

- Doprovázení v zaměstnání: Pokud je po uzavření pracovní smlouvy podpora i nadále potřebná, provádí se formou doprovázení v zaměstnání. Také v tomto případě chodí pracovní kouč, pokud je třeba, do podniku, pomáhá při stabilizaci pracovního poměru nebo v případě, že se vyskytnou problémy.

Individuální získávání kvalifikace v podniku v rámci podporovaného zaměstnávání financuje příslušný nositel rehabilitace jakožto opatření pracovní rehabilitace, přičemž především u absolventů škol je příslušným nositelem agentura práce. Pokud jde o doprovázení v zaměstnání, jsou příslušné zpravidla integrační úřady v rámci svých kompetencí v oblasti zaměstnávání těžce postižených osob. V některých případech to spadá do kompetence nositelů rehabilitace, a to nositelů zákonného úrazového pojištění nebo nositelů zaopatření obětí války a péče o oběti války.

Podporované zaměstnávání mohou provádět odborné integrační služby nebo jiní nositelé, kteří musí být schopni plnit své úkoly podle potřeb osob se zdravotním postižením.

6.7 Integrační projekty

Integrační projekty (*Integrationsprojekte*) jsou právně a ekonomicky samostatné integrační podniky (*Integrationsunternehmen*) nebo integrační provozy (*Integrationsbetriebe*) a integrační oddělení (*Integrationsabteilungen*) podniků určené k zaměstnávání na otevřeném trhu práce pro osoby s těžkým zdravotním postižením, jejichž pracovní integrace na otevřeném trhu práce naráží vzhledem k druhu a závažnosti postižení, popř. jiným okolnostem na zvláštní obtíže.

Osobami s těžkým zdravotním postižením jsou zde především

- těžce postižené osoby s mentálním nebo duševním postižením nebo s těžkým tělesným, smyslovým nebo vícečetným postižením, které se v pracovním životě projevuje obzvláště nepříznivě a samo nebo spolu s jinými okolnostmi ztěžuje nebo znemožňuje participaci na otevřeném trhu práce mimo integrační projekt,
- těžce postižené osoby z dílen pro osoby se zdravotním postižením nebo psychiatrických zařízení, které přicházejí v úvahu pro přechod do zaměstnání na otevřeném trhu práce a v integračních projektech jsou na tento přechod připravovány, a
- těžce postižené osoby po ukončení školního vzdělávání, které mají šanci na zaměstnání na otevřeném trhu práce pouze tehdy, pokud se před tím v integračním projektu účastní tzv. „vzdělávacího opatření připravujícího na povolání“, budou zde zaměstnány a budou zde získávat kvalifikaci.

Integrační projekty zaměstnávají minimálně 25 % výše uvedených těžce postižených osob, jejich podíl by zpravidla neměl přesáhnout 50 %.

Integrační projekty nabízejí těžce postiženým osobám:

- zaměstnání podléhající sociálnímu pojištění s tarifním nebo obvyklým odměňováním na pracovištích otevřeného trhu práce,
- doprovodnou péči v práci,
- možnost dalšího odborného vzdělávání,

- podporu při umísťování do jiného zaměstnání na otevřeném trhu práce a
- vhodnou přípravu na zaměstnání v integračním projektu.

U integračních projektů se jedná většinou o menší podniky s tržně orientovanou výrobou nebo zabezpečující služby. Jejich spektrum sahá od průmyslové výroby přes péči o zahrady a krajinu, potravinářské obchody, provozování řemesel, prádelny, úklidové služby, hotelnictví a restaurátérství až po multimediální a IT firmy.

Integrační projekty mohou získat z prostředků vyrovnávacího odvodu prostřednictvím integračních úřadů finanční příspěvky na investiční náklady při vytváření nových pracovních míst pro těžce postižené osoby (na výstavbu, rozšíření, modernizaci a vybavení pracoviště), na poradenství v oblasti podnikové ekonomie a na zvláštní náklady (např. na doprovodnou péči při práci, psychosociální péči, na vyrovnání nižšího výkonu formou příspěvku na mzdy).

Integrační podniky nedostávají žádné příspěvky, které by je konkurenčně zvýhodňovaly oproti jiným podnikům. Jejich podpora od integračního úřadu odpovídá podpoře, o kterou může žádat každý zaměstnavatel, který zaměstnává osoby s těžkým zdravotním postižením. Integrační projekty však dostávají tuto podporu v paušalizované formě.

Kromě toho mohou integrační projekty dostat, stejně jako ostatní zaměstnavatelé, při přijetí a zaměstnávání těžce postižených osob příspěvky na integraci od agentur práce.

Integrační projekty, které zaměstnávají minimálně 40 % obzvláště znevýhodněných těžce postižených osob, jsou obecně prospěšnými podniky. Jsou tak osvobozeny od daně z příjmu a platí sníženou daň z obrátu se sazbou 7 %.

7. Chráněná práce

Dílny pro osoby se zdravotním postižením

Dílna pro osoby se zdravotním postižením (*Werkstatt für behinderte Menschen*) je zařízení k integraci do pracovního života a k podpoře participace na pracovním životě pro ty osoby, které vzhledem k povaze nebo závažnosti svého postižení nemohou vykonávat pracovní činnost na otevřeném trhu práce.

Dílny pro osoby se zdravotním postižením představují specifickou formu zařízení pracovní rehabilitace se speciální nabídkou dávek k participaci na pracovním životě. Vedle toho jsou jejich cílem i hospodářské výsledky. Dílny disponují širokou nabídkou učebních a pracovních míst, kvalifikovaným personálem a doprovodnou službou. Jsou organizovány podle zásad podnikové ekonomiky.

K úkolům dílen patří

- nabídka přiměřeného odborného vzdělávání,
- zaměstnávání na pracovištích,
- poskytování přiměřené odměny za práci,
- udržování, rozvíjení, zvyšování nebo opětovné získávání pracovní a výdělečné schopnosti,
- rozvoj osobnosti a
- podpora přechodu na otevřený trh práce pro vhodné osoby.

Dílny musí přijmout osoby ze své spádové oblasti, které splňují předpoklady pro přijetí. Má však být respektováno i právo na přání a volbu, to znamená, že při výběru může připadat v úvahu i dílna mimo danou spádovou oblast.

Pracovníci dílen jsou vůči dílně v právním poměru „podobném zaměstnanec-kému“. Ten byl zaveden proto, aby se na tyto pracovníky vztahovaly předpisy týkající se ochrany práce, např. pracovní doby, pokračování ve vyplácení odměny za práci v době nemoci, ochrany v mateřství, dovolené. V poměru podobném zaměstnanec-kému mají zaměstnanci dílen ochranu jako v pracovním poměru, ale bez příslušných povinností. Vzhledem k tomu, že tito pracovníci mají nárok na přijetí, nemohou být propuštěni.

Dílny umožňují postiženým osobám rozvíjet, zvyšovat nebo opětovně získávat pracovní schopnost. Jedna dílna má zpravidla disponovat minimálně 120 místy.

Uznávání dílen pro osoby se zdravotním postižením spadá do kompetence Spolkové agentury práce. Počet uznaných dílen pro osoby se zdravotním postižením v roce 2011 činil 721. Podle statistiky, kterou zveřejnilo Spolkové ministerstvo práce a sociálních věcí, bylo v roce 2010 v pracovním úseku dílen pro osoby se zdravotním postižením obsazeno více než 261 000 míst.

Dílny se člení na vstupní proces (*Eingangsverfahren*), úsek odborného vzdělávání (*Berufsbildungsbereich*) a pracovní úsek (*Arbeitsbereich*).

Příslušným nositelem dávek ve vstupním procesu a v úseku odborného vzdělávání je většinou Spolková agentura práce, v určitých případech pak nositelé úrazového pojištění, důchodového pojištění a péče o oběti války. Dávky v pracovním úseku poskytují zpravidla nositelé sociální pomoci, v některých případech to mohou být i nositelé veřejné péče o mládež, nositelé úrazového pojištění a nositelé péče o oběti války.

- Vstupní proces

Vstupní proces pomáhá účastníkům vytvořit si první dojem o dílně. Určuje se, zda je dílna pro integraci a rozvoj pracovní schopnosti dané osoby vůbec vhodná, zkouší se, které obory v dílně přicházejí v úvahu, popř. které doplňkové dávky jsou v jednotlivých případech třeba. Na základě toho se sestavuje integrační plán, který obsahuje schopnosti a dovednosti dané osoby a cíle následného podpůrného a vzdělávacího procesu.

Vstupní proces trvá zpravidla tři měsíce, může však být zkrácen až na čtyři týdny. Vstupní proces je v dílnách běžným opatřením.

- Úsek odborného vzdělávání

V úseku odborného vzdělávání jsou ke zlepšení participace osob se zdravotním postižením na pracovním životě realizována jednotlivá opatření a kurzy. Jejich cílem je, aby osoby se zdravotním postižením byly nejpozději po absolvování těchto vzdělávacích akcí schopny podávat alespoň v minimální míře ekonomicky zhodnotitelný pracovní výkon.

Nabídka v úseku odborného vzdělávání má umožnit účastníkům vybrat si vhodný druh vzdělávání s ohledem na jejich postižení, schopnosti a možnosti vývoje i jejich dovednosti a sklony. To zahrnuje i rozvoj osobnosti a praktických dovedností, jako je zvyšování sebehodnocení, podpora sociálního chování a chování v práci, rozvoj a posilování základních společenských forem, výuka společenských norem. Sem patří např. přesnost, pořádek, péče o tělo, o zdraví, oblékání, jídlo a pití, dopravní výchova, zacházení s penězi.

Zpravidla jsou kurzy členěny na základní a nástavbové vždy v délce 12 měsíců. Po absolvování základního kurzu je o účastníkovi vypracována zpráva obsahující hodnocení a možnosti dalšího rozvoje, kterou odborníci z dílny projednávají se zástupci agentury práce a orgánu sociální pomoci. Pokud lze pracovní schopnost účastníka ještě dále rozvíjet, schválí příslušný nositel rehabilitace i nástavbový kurz.

- Pracovní úsek

Po odborném vzdělávání mají účastníci možnost přejít do pracovního úseku. Zaměstnání v pracovním úseku je časově neomezené. Pracovní úsek se zaměřuje na vyřizování výrobních zakázek a poskytování služeb. Dílna musí mít k dispozici co nejširší nabídku pracovních míst, která ve velké míře odpovídají otevřenému trhu práce. Zároveň musí co možná nejvíce přihlížet k různým potřebám, schopnostem a potenciálu osob s postižením. V rámci doprovodu při práci realizují dílny vhodná opatření k udržování nebo zvyšování pracovní schopnosti a k rozvoji osobnosti.

Významným cílem dílen je umožňovat osobám s postižením přechod na otevřený trh práce. Ten podporují vhodnými opatřeními, jako jsou podnikové stáže, přechodné skupiny, rozvoj individuálních plánů podpory, tréninková opatření a občasné zaměstnávání na pracovištích mimo dílnu.

- Odborní pracovníci a doprovodné služby

V pracovním úseku zodpovídá jeden odborný pracovník za 12 pracovníků s postižením. Tito odborní pracovníci mají doplňkové vzdělání v oblasti speciální pedagogiky a odpovídají za kvalitu finálních výrobků i za rozvoj osobnosti pracovníků. Odborní pracovníci mají pokud možno pocházet z řemeslného prostředí a dodatečně „dorůst“ své pedagogické úloze. V mnoha dílnách pomáhají odborným pracovníkům dobrovolníci vykonávající Dobrovolný sociální rok (dříve také osoby vykonávající civilní službu).

Odborným pracovníkům jsou k dispozici doprovodné služby. Pomáhají konkretizovat vhodná opatření a podporu a nabízejí praktickou pomoc v konfliktních situacích. Doprovodné služby zabezpečují pedagogickou, sociální, zdravotní a psychologickou péči o postižené pracovníky. Pro 120 pracovníků má být zpravidla k dispozici jeden sociální pedagog nebo sociální pracovník a kromě toho ošetřovatelé, terapeuti a jiní odborní pracovníci potřební vzhledem k druhu a závažnosti postižení, o kterých se dílny dohodnou s příslušným nositelem rehabilitace. Smluvně musí být zajištěna zdravotní péče jednoho lékaře.

- Výdělek a sociální zabezpečení

Pracovníci v průběhu vstupního procesu a v úseku odborného vzdělávání dostávají příspěvek na vzdělávání od agentury práce nebo přechodný příspěvek od příslušného nositele rehabilitace. Příspěvek na vzdělávání je stanoven zákonem, v současné době se v prvních 12 měsících vyplácí 62 eur měsíčně, poté se příspěvek zvyšuje na 73 eur měsíčně.

Pracovníci v pracovním úseku dostávají plat, který se skládá z příspěvku na podporu práce, ze základní částky a z individuální zvyšovací částky.

Příspěvek na podporu práce je vyplácen ve výši 26 eur měsíčně nezávisle na pracovním výkonu. Jedná se o paušální příplatek poskytovaný příslušným nositelem rehabilitace.

Základní částka je vyplácena každému pracovníkovi dílny v pracovním úseku, v současné době činí 73 eur.

Zvyšovací částka je závislá na individuálním pracovním výkonu. Při jejím vyměřování jsou v závislosti na koncepci dílny zohledňovány následující aspekty: kvantitativní a kvalitativní aspekty pracovního výkonu, komplexita pracovního místa, sociální chování, příplatky za špinavé a hlučné prostředí, věk a příslušnost k dílně.

Pracovníci dílny jsou pojištěni v nemocenském pojištění, pojištění péče a důchodovém pojištění. Po 20 letech práce v dílně mají pracovníci nárok na důchod z titulu plného snížení výdělečné schopnosti, tedy přibližně od věku 40 let.

K obvyklým dávkám poskytovaným v rámci práce v dílně patří i zabezpečování dopravy do dílny a oběd.

- Spolurozhodování

Pracovníci dílny mají zákonem stanovená práva na spolurozhodování. Ve všech dílnách volí pracovníci v pracovním úseku dílenskou radu. Ta zastupují zájmy pracovníků v pracovním úseku a podílejí se na rozhodování v řadě oblastí. Kromě toho má dílenská rada obecné úkoly, jako je např. dohlížet na dodržování zásady rovného postavení mužů a žen nebo zohledňování zájmů osob s postižením ve vstupním procesu nebo v úseku odborného vzdělávání.

Pokud nositelé dílny souhlasí, může být zřízena rodičovská nebo opatrovnická rada, která dílně a dílenské radě při její práci radí a pomáhá svými návrhy a stanovisky.

- Zakázky dílnám

Dílny nabízejí své výrobky a služby podnikům a správním institucím. Jedná se např. o montážní práce, balicí a expediční služby pro podniky, výrobu dřevěných hraček, textilií nebo zahradního nábytku, péči o zahrady a krajinu, kuchyňský servis, party servis, praní prádla, tisk a expedici reklamy, skartování dokumentů, elektronickou archivaci dokumentů.

Veřejné zakázky, které dílny mohou provést, jim musí být nabídnuty přednostně.

Zaměstnavatelé, kteří mají povinnost zaměstnávat osoby s těžkým zdravotním postižením a zadají dílnám zakázky, si mohou až 50 % pracovních nákladů z účtované částky odečíst od vyrovnávacího odvodu, který by měli platit.

K tomu, aby mohly zabezpečovat zakázky i pro velké a nadregionální zákazníky, se mnoho dílen spojuje ve formě obecně prospěšných družstev nebo obecně prospěšných společností, které dílny podporují při získávání zákazníků a koordinují velké projekty.

Mnoho dílen uplatňuje řízení jakosti a je, pokud jde o realizaci zakázek i o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, certifikováno podle některé normy pro management jakosti.

8. Statistické údaje

V Německu shromažďují statistické údaje o situaci postižených osob v oblasti zaměstnanosti různí aktéři. Šetření neprobíhají každoročně, ani ve stejnou dobu, z tohoto důvodu má existující báze dat pouze omezenou vypovídací hodnotu. Následující statistiky jsou převzaty z různých zdrojů, nicméně s přihlédnutím k výše uvedeným výhradám určitý obraz o situaci v oblasti zaměstnávání osob se zdravotním postižením poskytují.

Citované údaje pocházejí z Národního akčního plánu spolkové vlády k realizaci Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením, z výroční zprávy sdružení integračních úřadů Bundesarbeitsgemeinschaft der Integrationsämter und Hauptfürsorgestellen (BIH) 2010/2011, ze zprávy Spolkové agentury práce a z materiálů sdružení dílen pro osoby se zdravotním postižením Bundesarbeitsgemeinschaft Werkstätten für behinderte Menschen (BAG:WfbM).

Celkově žilo v Německu začátkem roku 2010 přibližně 7,1 milionů osob s těžkým zdravotním postižením. Oproti roku 2005 se počet těchto osob zvýšil cca o 6 % - o 374 000. Podíl těžce postižených osob na celkové populaci představoval v roce 2010 8,7 %.

Přibližně 3 miliony těžce postižených osob jsou v produktivním věku. Přibližně jedna třetina z této skupiny osob je integrována na trhu práce, z toho přibližně 876 000 v podnicích, na které se vztahuje povinnost zaměstnávat těžce postižené osoby,¹ a přibližně 142 700 v podnicích, které tuto povinnost nemají.² Průměrný roční počet nezaměstnaných osob s těžkým zdravotním postižením stoupl v r. 2011 o 3 % na 180 000 osob.

Míra zaměstnanosti činila v roce 2009 podle Spolkové agentury práce 4,5 %. Její vývoj od r. 2005 ukazuje tabulka č. 1.

Tabulka č. 1 **Vývoj míry zaměstnanosti 2003-2009**

	2005	2006	2007	2008	2009
soukromý sektor	3,7	3,7	3,7	3,7	3,9
veřejný sektor	5,7	5,9	6,0	6,1	6,3
průměrná míra zaměstnanosti	4,2	4,3	4,2	4,3	4,5

Zdroj: BIH. Jahresbericht 2010/2011. Hilfen für schwerbehinderten Menschen im Beruf

Vývoj nezaměstnanosti osob s těžkým zdravotním postižením v letech 2007–2010 zachycuje tabulka č. 2.

¹ Statistika k vyrovnávacímu odvodu 2009

² Šetření Spolkové agentury práce za r. 2005

Tabulka č. 2 **Vývoj nezaměstnanosti osob s těžkým zdravotním postižením 2007-2010**

rok	nezaměstnaní celkem	nezaměstnaní v procentech	z toho těžce postižené osoby
2007	3 760 072	9,0	176 392
2008	3 258 451	7,8	163 854
2009	3 414 545	8,1	167 118
2010	3 238 421	7,7	175 254

Zdroj: BIH. Jahresbericht 2010/2011. Hilfen für schwerbehinderten Menschen im Beruf

V roce 2010 existovalo 634 integračních projektů, z toho bylo 51 nových. Celkově v nich pracovalo více než 24 600 pracovníků, z toho bylo více než 8 700 těžce postižených osob, tedy kolem 35 %. 7 551 z nich patřilo do skupiny obzvláště znevýhodněných těžce postižených osob ve smyslu ustanovení o integračních projektech.

Počet uznaných dílen pro osoby se zdravotním postižením v roce 2011 činil 721. Podle statistiky Spolkového ministerstva práce a sociálních věcí bylo v roce 2010 v pracovním úseku dílen obsazeno více než 261 000 míst. Sdružení Bundesarbeitsgemeinschaft Werkstätten für behinderte Menschen uvádí, že v dílnách, které jsou jeho členy a které představují cca 94 % všech dílen, pracuje ve všech úsecích celkem kolem 292 000 osob se zdravotním postižením.

9. Národní akční plán spolkové vlády k realizaci Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením

V roce 2011 schválila spolková vláda dokument „Naše cesta do inkluzivní společnosti - Národní akční plán spolkové vlády k realizaci Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením“ a zahájila kampaň k provádění úmluvy. Jak je uvedeno v úvodu, „Národním akčním plánem k realizaci Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením iniciuje spolková vláda proces, který v příštích deseti letech ovlivní rozhodujícím způsobem nejen život osob se zdravotním postižením, ale všech lidí v Německu. Idea inkluze, ústřední myšlenka úmluvy OSN, změní kulturu všedního dne a Německo se stane inkluzivním“.

Národní akční plán shrnuje cíle a opatření spolkové vlády do celkové strategie pro příštích deset let. Cílem je umožnit osobám se zdravotním postižením rovnoprávnou účast na politickém, společenském, hospodářském a kulturním životě, vytvořit rovnost šancí ve vzdělání i pracovním životě. Dokument obsahuje veškerá opatření, kterými chce spolková vláda zabezpečit rozvoj inkluzivní společnosti. Při jeho přípravě kladla vláda velký důraz na to, aby se zapojila i široká veřejnost, především osoby se zdravotním postižením, a vyjádřila své představy, myšlenky a návrhy, které se pak odrazily při stanovování cílů a opatření.

V oblasti práce a zaměstnanosti obsahuje plán řadu opatření na podporu odborného vzdělávání a zaměstnávání osob se zdravotním postižením, jejichž cílem je především větší uplatnění těchto osob na otevřeném trhu práce.

9.1 Opatření politiky zaměstnanosti, zprostředkování práce a poradenství

Spolková vláda se zasazuje o vytvoření více pracovních a učebních příležitostí pro osoby s postižením na otevřeném trhu práce. V této oblasti již probíhá a i v budoucnosti bude realizována řada opatření, iniciativ a programů, na kterých se velkou měrou podílejí i zaměstnavatelé, odbory, svazy osob se zdravotním postižením a jiní aktéři.

Jedním z nejvýznamnějších opatření národního akčního plánu je program „Iniciativa inkluze“ který spolková vláda zahájila v roce 2011. Tento program, na který bude z prostředků vyrovnávacího fondu vynaloženo 100 milionů eur, se zaměřuje na 4 hlavní body, kterými jsou:

- a) podpora profesní orientace žáků s těžkým zdravotním postižením,
- b) podpora odborného vzdělávání mladistvých osob v podnicích s cílem vytvořit v příštích 5 letech 1 300 nových učebních míst v podnicích na otevřeném trhu práce,
- c) podpora zaměstnávání starších osob s těžkým zdravotním postižením (starších 50 let), kdy má být v příštích 4 letech vytvořeno 4 000 pracovních míst. Starší těžce postižené nezaměstnané osoby budou cíleně podporovány především opatřeními na podporu práce, např. speciálními příspěvky na integraci pro zaměstnavatele, podporou při zprostředkování práce, orientaci a aktivizaci, doprovázením během zaměstnání apod.

- d) posílení kompetencí komor v oblasti inkluze těžce postižených osob na otevřený trh práce, kdy je záměrem pomocí cíleného poradenství získávat u členských podniků více učebních a pracovních míst pro těžce postižené osoby.

V rámci „Iniciativy pro vzdělávání a zaměstnanost“, naplánované na období 2012-2016, se Spolkové ministerstvo práce a sociálních věcí chce obracet především na zaměstnavatele a organizace zaměstnavatelů, odbory, Spolkovou agenturu práce, jednotlivé země a svazy s cílem dojít ke konkrétním dohodám jak dosáhnout většího začlenění osob se zdravotním postižením na trhu práce.

9.2 Profesionální orientace a odborné vzdělávání

Spolková vláda a Spolková agentura práce výrazně zlepší profesionální orientaci těžce postižených žáků vyžadujících zvláštní pedagogickou podporu. Vedle analýzy schopností jsou zásadním elementem odborná praktika. Ta mají být prováděna přednostně v podnicích a vyhodnocována pro následnou orientaci. V oblasti profesionální orientace má být ve střednědobém horizontu vybudována široká nabídka opatření.

Spolková agentura práce má přispět ke zvýšení odborného vzdělávání mladistvých osob s postižením v podnicích. V této oblasti má úspěch iniciativa spolkové vlády „job - Jobs ohne Barrieren“ a spolkový program „Job4000“.

Cílem iniciativy „job - Jobs ohne Barrieren“ je zlepšení šancí osob s (těžkým) zdravotním postižením na účast na pracovním životě. Iniciativu provádí Spolkové ministerstvo práce a sociálních věcí společně se zaměstnavateli, odbory, svazy a organizacemi osob se zdravotním postižením, Spolkovou agenturou práce, integračními úřady, nositeli rehabilitace a rehabilitačními službami a zařízeními a dalšími organizacemi.

V rámci programu „Job4000“, který vznikl na základě zkušeností z projektů a aktivit v rámci iniciativy „job - Jobs ohne Barrieren“, jsou vytvářena nová pracovní a učební místa pro osoby se zdravotním postižením. Podpora je financována z vyrovnávacího fondu, spravovaného spolkovým ministerstvem, a zeměmi z prostředků vyrovnávacího odvodu.

9.3 Pracovní rehabilitace

Bude pokračovat iniciativa spolkové vlády „RehaFutur“ k budoucímu vývoji pracovní rehabilitace. RehaFutur má přispět k tomu, aby se právo postižených osob na účast na pracovním životě uplatňovalo prostřednictvím pracovní rehabilitace individualizovaně, včas a podle potřeb. Ústředním bodem při tom má být nezávislé jednání, aktivizace a vlastní odpovědnost postižených osob.

9.4 Dílny pro osoby se zdravotním postižením

Pro osoby, které vzhledem k druhu a závažnosti zdravotního postižení nemohou být zaměstnané na otevřeném trhu práce, je v současné době poskytování dávek k participaci na pracovním životě omezeno pouze na pracoviště v těchto dílnách. Počítá se však mj. s novou úpravou právních předpisů týkajících se těchto dílen, podle

keré by potřeba podpory postižených osob byla stanovována individuálně a ta by posléze mohla být zabezpečována buď v dílně, nebo u jiného poskytovatele stejné kvality.

9.5 Senzibilizace zaměstnavatelů

Spolková vláda chce spolu s partnery z oblasti ekonomiky, odborů, nositelů rehabilitace a svazů osob se zdravotním postižením ve větší míře senzibilizovat a získávat zaměstnavatele pro zaměstnávání postižených osob. Plán počítá i s vytvářením informačních systémů a šířením příkladů dobré praxe.

10. Shrnutí

V Německu je podpoře zaměstnanosti osob se zdravotním postižením věnována značná pozornost. V této oblasti působí řada aktérů, mezi nejvýznamnější patří Spolková agentura práce, nositelé rehabilitace a integrační úřady, které se zaměřují především na pracovní integraci osob s těžkým zdravotním postižením. Právě osobám těžce zdravotně postiženým a jim naroveň postaveným je zde věnována zvláštní pozornost. Podporována je především integrace do pracovního života na otevřeném trhu práce.

Velký důraz je v Německu kladen na rehabilitaci, důchodové dávky jsou poskytovány až v případě, že rehabilitace nebyla úspěšná nebo její úspěch nelze očekávat. Rehabilitační dávky, tzv. dávky k participaci, zahrnují vedle dávek k léčebné rehabilitaci a dávek k participaci na životě ve společnosti i dávky k participaci na pracovním životě. Dávky k participaci na pracovním životě zahrnují širokou škálu opatření, jejichž cílem je udržet, zlepšit, vytvořit nebo obnovit pracovní schopnost postižených nebo postižením ohrožených osob a pokud možno trvale zajistit jejich participaci na pracovním životě. Mezi ně patří i několik dávek zaměřených na odborné vzdělávání, podpořena může být i samostatná výdělečná činnost.

V oblasti odborného vzdělávání je osobám se zdravotním postižením kromě dávek poskytovaných v rámci pracovní rehabilitace určena řada dalších opatření. Jedná se např. o pomoc při volbě povolání, která v určitých případech zahrnuje mj. i „vyjasnění“ profesních schopností nebo vyzkoušení práce, o opatření zaměřená na přípravu na odborné vzdělávání, o specifické podmínky při odborném vzdělávání v podniku, o různé příspěvky a podpory při studiu a odborném vzdělávání.

Zaměstnavatelé jsou v oblasti pracovní integrace zdravotně postižených osob vázáni poměrně velkou řadou povinností, a to především vůči těžce zdravotně postiženým, popř. jim naroveň postaveným osobám. Pro zaměstnávání osob s těžkým zdravotním postižením je v Německu pro zaměstnavatele soukromého i veřejného sektoru s minimálně 20 pracovníky stanovena kvóta 5 %. Zaměstnavatelé, kteří tuto povinnost neplní, platí tzv. vyrovnávací odvod, jehož výběrem jsou pověřeny integrační úřady. Takto shromážděné prostředky jsou využívány na podporu participace těžce postižených osob. Naprostou většinu z těchto příjmů získávají integrační úřady, část dostává Spolková agentura práce a určité procento i vyrovnávací fond Spolkového ministerstva práce a sociálních věcí.

Integrační úřady poskytují různé formy dávek na podporu pracovní integrace na otevřeném trhu práce přímo osobám s těžkým zdravotním postižením nebo jejich zaměstnavatelům, popř. nositelům odborných integračních služeb, podporují nabídku pracovních a učebních míst pro těžce zdravotně postižené osoby, poskytují dávky zařízením určeným k participaci zdravotně postižených osob na pracovním životě a podporují realizaci určitých výzkumných a modelových projektů v této oblasti.

Svou roli v této oblasti hrají i agentury práce, které zabezpečují individuální poradenství a zprostředkovávají odborné vzdělávání a umístování do zaměstnání. U příspěvku na integraci, který agentury poskytují zaměstnavatelům na podporu integrace obtížně umístitelných pracovníků, platí v případě zaměstnání zdravotně postižených osob výhodnější podmínky.

Mezi další formy pomoci osobám se zdravotním postižením v oblasti pracovní integrace na otevřeném trhu práce patří např. daňová zvýhodnění či specifická úprava ustanovení týkajících se domácí práce.

Pro postižené osoby se zvláštní potřebou podpory realizují nositelé odborných integračních služeb, případně jiní nositelé programy podporovaného zaměstnávání, zahrnující získávání kvalifikace v podniku a doprovázení v zaměstnání.

K zaměstnávání těžce zdravotně postižených osob, které mají při integraci na trhu práce zvláštní potíže, slouží tzv. integrační projekty. Projekty nabízejí těmto osobám kromě zaměstnání na otevřeném trhu práce doprovodnou péči, možnost dalšího odborného vzdělávání, podporu při umísťování do jiného zaměstnání a vhodnou přípravu na zaměstnání.

Osobám, které vzhledem k povaze nebo závažnosti svého postižení nemohou vykonávat pracovní činnost na otevřeném trhu práce, jsou určeny dílny pro osoby se zdravotním postižením. Tyto dílny jsou specifickou formou zařízení pracovní rehabilitace se speciální nabídkou dávek k participaci na pracovním životě. Zároveň však jsou jejich cílem i hospodářské výsledky a jsou organizovány podle zásad podnikové ekonomiky. Dílny nabízejí přiměřené odborné vzdělávání, pracovní místa, rozvoj pracovních schopností, rozvoj osobnosti a případně pomoc při přechodu na otevřený trh práce.

Dokument „Naše cesta do inkluzivní společnosti - Národní akční plán spolkové vlády k realizaci Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením“ z roku 2011, o kterém se tato monografie zmiňuje, ukazuje opatření spolkové vlády ve prospěch osob se zdravotním postižením mj. v oblasti politiky zaměstnanosti a odborného vzdělávání v příštích deseti letech. Jejich cílem je především větší pracovní integrace na otevřeném trhu práce. Zároveň se však počítá s novou úpravou právních předpisů týkajících se dílen pro osoby se zdravotním postižením, která má umožnit větší flexibilitu pro poskytování potřebné podpory.

Z uvedených příkladů dobré praxe vyplývají i některé další zajímavé formy podpory zaměstnanosti osob se zdravotním postižením, které by se eventuálně mohly stát inspirací pro aktéry zabývající se touto problematikou v České republice. Vytváření a zveřejňování příkladů dobré praxe je v Německu považováno za účinný nástroj v této oblasti, jak to dokládá např. informace o vytváření „mapy inkluzivních příkladů“ nebo některé uvedené aktivity sdružení UnternehmensForum, ale i plány spolkové vlády uvedené ve výše zmíněném národním akčním plánu.

Prameny

DAU, Dirk H., Franz Josef DÜWELL a Jacob JOUSSEN [Hrsg.]. *Sozialgesetzbuch IX. Rehabilitation und Teilhabe behinderter Menschen. Lehr- und Praxiskommentar*. 3. Auflage. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2011. ISBN 978-3-8329-5426-0.

NĚMECKO. *Sozialgesetzbuch (SGB) Neuntes Buch (IX) - Rehabilitation und Teilhabe behinderter Menschen - (Artikel 1 des Gesetzes v. 19.6.2001, BGBl. I S. 1046)*. In: Bundesministerium der Justiz, juris [online]. [cit. 2011-12-09].

Dostupné z: http://www.gesetze-im-internet.de/sgb_9/

NĚMECKO. *Schwerbehinderten-Ausgleichsabgabeverordnung vom 28. März 1988*. In: Bundesministerium der Justiz, juris [online]. [cit. 2011-12-09].

Dostupné z: http://www.gesetze-im-internet.de/schwabv_1988/index.html

NĚMECKO. *Sozialgesetzbuch (SGB) Zwölftes Buch (XII) – Sozialhilfe. § 14 Vorrang von Prävention und Rehabilitation*. Bundesministerium der Justiz, juris [online]. [cit. 2012-01-13]. Dostupné z: http://www.gesetze-im-internet.de/sgb_12/_14.html

SGB IX. In: Beauftragter der Bundesregierung für die Belange behinderter Menschen [online]. [cit. 2011-12-09]. Dostupné z: http://www.behindertenbeauftragter.de/DE/Themen/RechtlicheGrundlagen/SGBIX/SGBIX_node.html;jsessionid=738EEBD165E201542147BA0D53FB38FA.2_cid095

Behinderung und Ausweis. In: Beauftragter der Bundesregierung für die Belange behinderter Menschen [online]. [cit. 2012-01-10]. Dostupné z: http://www.behindertenbeauftragter.de/DE/Themen/RechtlicheGrundlagen/BehinderungundAusweis/BehinderungundAusweis_node.html

Schwerbehinderung. In: einfach teilhaben [online]. [cit. 2012-01-10]. Dostupné z: http://www.einfach-teilhaben.de/DE/StdS/Ausb_Arbeit/Schwerbehinderung/schwerbehinderung_node.html

Grad der Behinderung. In: einfach teilhaben [online]. [cit. 2012-01-10]. Dostupné z: http://www.einfach-teilhaben.de/DE/StdS/Schwerbehinderung/Grad/grad_node.html

Rehabilitation und Teilhabe. In: Bundesministerium für Arbeit und Soziales [online]. [cit. 2012-01-13]. Dostupné z: <http://www.bmas.de/DE/Themen/Teilhabe-behinderter-Menschen/Rehabilitation-und-Teilhabe/reha-und-teilhabe.html>

Unterstützung durch Integrationsämter und Integrationsfachdienste. In: einfach teilhaben [online]. [cit. 2012-01-10]. Dostupné z: http://www.einfach-teilhaben.de/DE/StdS/Ausb_Arbeit/Schwerbehinderung/integrationsamt/integrationsamt_node.html

Leistungen zur Teilhabe am Arbeitsleben. In: REHADAT-talentplus [online]. [cit. 2012-01-10]. Dostupné z: http://www.talentplus.de/lexikon/L/leistungen_zur_teilhabe_am_arbeitsleben_html

Arbeitsassistenz. In: BIH Integrationsämter[online]. [cit. 2012-02-10]. Dostupné z: <http://www.integrationsaemter.de/Fachlexikon/Arbeitsassistenz/77c545i1p/index.html>

Mobilitätshilfen. In: REHADAT-talentplus [online]. [cit. 2012-02-06].

Dostupné z: <http://www.talentplus.de/lexikon/M/mobilitaetshilfen.html>

Die Berufsbildungswerke. In: REHADAT-talentplus [online]. [cit. 2012-02-09].

Dostupné z: http://www.talentplus.de/institutionen-ansprechpartner/Suche_nach/BBW/index.html

Berufsbildungswerk (BBW). In: REHADAT-talentplus [online]. [cit. 2012-02-09].

Dostupné z: <http://www.talentplus.de/lexikon/B/berufsbildungswerk.html>

Die Berufsförderungswerke. In: REHADAT-talentplus [online]. [cit. 2012-02-09].

Dostupné z: http://www.talentplus.de/institutionen-ansprechpartner/Suche_nach/BFW/index.html

Berufliche Anpassung. In: REHADAT-talentplus [online]. [cit. 2012-01-10]. Dostupné

z: http://www.talentplus.de/lexikon/B/berufliche_anpassung.html

Eingliederungszuschuss. In: REHADAT-talentplus [online]. [cit. 2012-02-06]. Dostupné

z: <http://www.talentplus.de/lexikon/E/eingliederungszuschuss.html>

Eingliederungszuschüsse und Eingliederungsgutschein. In: Bundesministerium für

Arbeit und Soziales [online]. [cit. 2012-02-13]. Dostupné z: <http://www.bmas.de/DE/Themen/Arbeitsmarkt/Arbeitsvermittlung/eingliederungszuschuesse.html>

Probebeschäftigung und Eingliederungszuschuss. In: einfach teilhaben [online]. [cit.

2012-02-06]. Dostupné z: http://www.einfach-teilhaben.de/DE/StdS/Ausb_Arbeit/Foerderung_AG/Eingl_Zuschuss/eingl_zuschuss_node.html

Beruflicher Rehabilitation Zukunft geben. In: einfach teilhaben [online]. [cit. 2012-01-

10]. Dostupné z: <http://www.einfach-teilhaben.de/DE/StdS/Home/Aktuelles/rehafuturbericht.html>

Finanzielle Sicherung. In: einfach teilhaben [online]. [cit. 2012-01-10]. Dostupné z:

http://www.einfach-teilhaben.de/DE/StdS/Gesundh_Pflege/Reha/Finanz_Sicherung/finanz_sicherung_inhalt.html?nn=276650

Persönliches Budget. In: einfach teilhaben [online]. [cit. 2012-01-10]. Dostupné z:

http://www.einfach-teilhaben.de/DE/StdS/Finanz_Leistungen/Pers_Budget/pers_budget_inhalt.html

Einen Beruf finden. In: einfach teilhaben [online]. [cit. 2012-01-10]. Dostupné z:

http://www.einfach-teilhaben.de/cln_031/DE/StdS/Ausb_Arbeit/Berufsausbildung/Beruf_finden/beruf_finden_node.html

Ausbildung in einem Betrieb. In: einfach teilhaben [online]. [cit. 2012-01-10].

Dostupné z: http://www.einfach-teilhaben.de/cln_031/DE/StdS/AusbArbeit/Berufsausbildung/Betriebl/betriebl_node.html

Berufseinstiegsbegleitung. In: Wikipedia [online]. [cit. 2012-01-20].

Dostupné z: <http://de.wikipedia.org/wiki/Berufseinstiegsbegleitung>

Berufseinstiegsbegleitung nach § 421s SGB III. Nürnberg: Bundesagentur für Arbeit. [cit. 2012-01-20]. Dostupné z: <http://www.arbeitsagentur.de/zentraler-Content/A05-Berufi-Qualifizierung/Weisungen/Publikation/GA-Berufseinstiegsbegleitung-421s-SGB-III-BerEb-02-2011.pdf>

Eignung. In: REHADAT-talentplus [online]. [cit. 2012-02-01]. Dostupné z: <http://www.talentplus.de/lexikon/E/index.html>

Přípravné období pro rozlišení povolání. In: Berufsbildungswerk Waldwinkel [online]. [cit. 2012-02-01]. Dostupné z: <http://www.bbw-aschau.de/cs/P%25%99%25%ADpravn%25%A9obdob%25%ADprorozli%25%A1en%25%ADpovol%25%A1n%25%AD/tabid/128/Default.aspx>

Studium und Behinderung. Berlin. Deutsches Studentenwerk 2005. [cit. 2012-01-13]. Dostupné z: http://www.studentenwerke.de/pdf/Broschuere_Studium_und_Behinderung_Gesamt_2006.pdf

Studium. In: Beauftragter der Bundesregierung für die Belange behinderter Menschen [online]. [cit. 2012-01-13]. Dostupné z: http://www.behindertenbeauftragter.de/DE/Themen/BildungundArbeit/Studium/Studium_node.html

Behindertengleichstellungsgesetz. In: Beauftragter der Bundesregierung für die Belange behinderter Menschen [online]. [cit. 2012-01-13]. Dostupné z: http://www.behindertenbeauftragter.de/DE/Themen/RechtlicheGrundlagen/Behindertengleichstellungsgesetz/Behindertengleichstellungsgesetz_node.html

Die Aufgabe. In: Beauftragter der Bundesregierung für die Belange behinderter Menschen [online]. [cit. 2012-01-13]. Dostupné z: http://www.behindertenbeauftragter.de/DE/DerBeauftragte/DieAufgabe/Aufgabe_node.html#doc1825870bodyText1

Betriebliches Eingliederungsmanagement. In: Bundesministerium für Arbeit und Soziales [online]. [cit. 2012-02-01]. Dostupné z: <http://www.bmas.de/DE/Themen/Teilhabe-behinderter-Menschen/Rehabilitation-und-Teilhabe/Betriebliches-Eingliederungsmanagement/betriebliches-eingliederungsmanagement.html>

Teilhabe am Arbeitsleben. In: Beauftragter der Bundesregierung für die Belange behinderter Menschen [online]. [cit. 2012-01-13]. Dostupné z: http://www.behindertenbeauftragter.de/DE/Themen/BildungundArbeit/Arbeit/TeilhabeamArbeitsleben/TeilhabeamArbeitsleben_node.html

Nachteilsausgleiche. In: Beauftragter der Bundesregierung für die Belange behinderter Menschen [online]. [cit. 2012-01-09]. Dostupné z: http://www.behindertenbeauftragter.de/DE/Themen/BildungundArbeit/Arbeit/Nachteilsausgleiche/Nachteilsausgleiche_node.html

Besonderer Kündigungsschutz. In: einfach teilhaben [online]. [cit. 2012-01-09]. Dostupné z: http://www.einfach-teilhaben.de/DE/StdS/Ausb_Arbeit/Schwerbehinderung/Kuendigung/kuendigung_node.html

Zusatzurlaub. In: einfach teilhaben [online]. [cit. 2012-01-10]. Dostupné z: http://www.einfach-teilhabe.de/DE/StdS/Ausb_Arbeit/Schwerbehinderung/Zusatzurlaub/zusatzurlaub_node.html

Arbeitszeit. In: einfach teilhaben [online]. [cit. 2012-01-10]. Dostupné z: http://www.einfach-teilhabe.de/DE/StdS/Ausb_Arbeit/Schwerbehinderung/Arbeitszeit/arbeitszeit_node.html

Informationen für Arbeitgeber: Die Ausgleichsabgabe. In: einfach teilhaben [online]. [cit. 2012-01-13]. Dostupné z: http://www.einfach-teilhabe.de/cln_030/DE/StdS/Schwerbehinderung/Ausgleichsabgabe/ausgleichsabgabe_inhalt.html

Wissenswertes für Arbeitgeber und Auftraggeber. In: einfach teilhaben [online]. [cit. 2012-01-09]. Dostupné z: http://www.einfach-teilhabe.de/DE/StdS/Ausb_Arbeit/Werkstaetten/Arbeitgeber/arbeitgeber_node.html

Beschreibung der Ausgleichsabgabe. In: Zentrum Bayern Familie und Soziales [online]. [cit. 2012-01-09]. Dostupné z: <http://www.zbfs.bayern.de/integrationsamt/ausgleichsabgabe/>

Mehrfachanrechnung gemäß § 76 Sozialgesetzbuch SGB IX. In: Bundesagentur für Arbeit [online]. [cit. 2012-01-09]. Dostupné z: http://www.arbeitsagentur.de/nn_27766/zentraler-Content/A08-Ordnung-Recht/A081-Schwerbehindertenrecht/Allgemein/Mehrfachanrechnung-gemaess-76-Sozialgese.html

Aufgaben. In: BIH Integrationsämter [online]. [cit. 2012-01-10]. Dostupné z: <http://www.integrationsaemter.de/Aufgaben/53c14711p8/index.html>

Außergewöhnliche Belastungen. In: BIH Integrationsämter [online]. [cit. 2012-02-03]. Dostupné z: http://www.integrationsaemter.de/Fachlexikon/Ausserge_woehnliche-Belastungen/77c408i1p/index.html

Eingliederungszuschuss (EGZ). Nürnberg: Bundesagentur für Arbeit. [cit. 2012-02-03]. Dostupné z: <http://www.arbeitsagentur.de/zentraler-Content/HEGA-Internet/A05-Beauftragte-Qualifizierung/Publikation/HEGA-12-2010-Anpassung-GA-Anlage-7.pdf>

Lohnkostenzuschuss bei beruflicher Eingliederung. In: REHADAT-talentplus [online]. [cit. 2012-02-03]. Dostupné z: http://www.talentplus.de/arbeitgeber/Foerderung/Neuer_Arbeitsplatz/Lohnkostenzuschuss/Eingliederungszuschuss/index.html

Steuerliche Erleichterungen. In: einfach teilhaben [online]. [cit. 2012-01-10]. Dostupné z: http://www.einfach-teilhabe.de/DE/StdS/Ausb_Arbeit/Schwerbehinderung/EST/est_node.html

Selbständigkeit - eine berufliche Perspektive. In: REHADAT-talentplus [online]. [cit. 2012-02-09]. Dostupné z: http://www.talentplus.de/arbeitnehmer-bewerber/neuer_Job/Beschaefigungsmoeglichkeiten/Selbstaendigkeit/index.html

Heimarbeit. In: REHADAT-talentplus [online]. [cit. 2012-01-09]. Dostupné z: http://www.talentplus.de/arbeitgeber/neueinstellung/Fachkraefte/Rund_um_Einstellung/Beschaefigungsformen/Heimarbeit/index.html

Telearbeitsplätze. In: REHADAT-talentplus [online]. [cit. 2012-01-09]. Dostupné z: http://www.talentplus.de/arbeitgeber/neueinstellung/Fachkraefte/Rund_um_Einstellung/Beschaefigungsformen/Telearbeit/index.html

Unterstützte Beschäftigung. In: einfach teilhaben [online]. [cit. 2012-01-19]. Dostupné z: http://www.einfach-teilhaben.de/DE/StdS/Ausb_Arbeit/Berufstaetigkeit/UB/ub_node.html

Integrationsprojekte. In: REHADAT-talentplus [online]. [cit. 2012-01-16]. Dostupné z: http://www.talentplus.de/arbeitnehmer-bewerber/neuer_Job/Beschaefigungsmoeglichkeiten/Besonderer_Arbeitsmarkt/Integrationsprojekte/index.html

Integrationsprojekte. In: einfach teilhaben [online]. [cit. 2012-01-16]. Dostupné z: http://www.budget.bmas.de/DE/StdS/Gesundh_Pflege/Reha/Beruf_Wiedereingl/beruf_wiedereingl_dossier.html?nn=277158¬First=true&docId=566760

Werkstätten für behinderte Menschen. In: Beauftragter der Bundesregierung für die Belange behinderter Menschen [online]. [cit. 2012-01-13]. Dostupné z: http://www.behindertenbeauftragter.de/DE/Themen/BildungundArbeit/Arbeit/Werkstatt/WerkstattfuerbehinderteMenschen_node.html

In einer Werkstatt arbeiten. In: einfach teilhaben [online]. [cit. 2012-01-13]. Dostupné z: http://www.einfach-teilhaben.de/cIn_030/DE/StdS/Ausb_Arbeit/Werkstaetten/werkstaetten_node.html

Zuschüsse bei Einrichtung eines behinderungsgerechten Arbeitsplatzes (Investitionskosten) und deren Instandhaltung. In: REHADAT-talentplus [online]. [cit. 2012-02-09]. Dostupné z: http://www.talentplus.de/arbeitgeber/Foerderung/Neuer_Arbeitsplatz/Arbeitshilfen_Arbeitsplatz/index.html

Beschäftigung schwerbehinderter Menschen. In: Bundesministerium für Arbeit und Soziales [online]. [cit. 2012-01-09]. Dostupné z: <http://www.bmas.de/DE/Themen/Teilhabe-behinderter-Menschen/Foerderung-der-Ausbildung-und-Beschaefigung/Unterstuetzte-Beschaefigung/beschaefigung-schwerbehinderter-menschen.html>

Unser Weg in eine inklusive Gesellschaft. Der Nationale Aktionsplan der Bundesregierung zur Umsetzung der UN-Behindertenrechtskonvention. Berlin: Bundesministerium für Arbeit und Soziales 2011. [cit. 2012-01-20]. Dostupné z: http://www.bmas.de/SharedDocs/Downloads/DE/PDF-Publikationen/a740-nationaler-aktionsplan-barrierefrei.pdf?__blob=publicationFile

Nationaler Aktionsplan zur Umsetzung der UN-Behindertenrechtskonvention. In: einfach teilhaben [online]. [cit. 2012-01-20]. Dostupné z: http://www.einfach-teilhaben.de/DE/Service/UN_BRK/UN_BRK_Teaser/UN_BRK_dossier.html

Bundesprogramm Initiative Inklusion. ZB, 2011, č. 2. [cit. 2012-01-20]. Dostupné z: <http://www.integrationsaemter.de/ZB-02-2011/346c4406i1p/index.html>

Jahresbericht 2010/2011. Hilfen für schwerbehinderten Menschen im Beruf. Köln: Bundesarbeitsgemeinschaft der Integrationsämter und Hauptfürsorgestellen 2011 [cit. 2012-02-10].

Dostupné z: http://www.integrationsaemter.de/files/11/JB_BIH10_screen_1.pdf

Der Arbeits- und Ausbildungsmarkt in Deutschland – Monatsbericht Dezember und das Jahr 2011. Nürnberg: Bundesagentur für Arbeit 2012. [cit. 2012-02-10]. Dostupné z: <http://statistik.arbeitsagentur.de/Statistischer-Content/Arbeitsmarktberichte/Monatsbericht-Arbeits-Ausbildungsmarkt-Deutschland/Monatsberichte/Generische-Publikationen/Monatsbericht-201112.pdf>

Menschen in Werkstätten. In: Bundesarbeitsgemeinschaft Werkstätten für behinderte Menschen [online]. [cit. 2012-02-10]. Dostupné z: <http://www.bagwfbm.de/page/25>

Statistik: Belegte Werkstattplätze und Arbeitsentgelte im Arbeitsbereich 2008–2010. In: Bundesarbeitsgemeinschaft Werkstätten für behinderte Menschen [online]. [cit. 2012-02-10]. Dostupné z: <http://www.bagwfbm.de/article/1721>

Deutschland wird inklusiv - seien Sie dabei! In: Beauftragter der Bundesregierung für die Belange behinderter Menschen [online]. [cit. 2012-02-13]. Dostupné z: http://www.behindertenbeauftragter.de/DE/Landkarte/Forms/Suche/ProjektSuchen_forumular.html?nn=1851248&state.GROUP=1&idField.GROUP=1&ambit_distance.GROUP=1&idTranssect.GROUP=1

Was ist die Landkarte der inklusiven Beispiele? In: Beauftragter der Bundesregierung für die Belange behinderter Menschen [online]. [cit. 2012-02-13]. Dostupné z: http://www.behindertenbeauftragter.de/DE/Landkarte/1Was/Was_node.html

UnternehmensForum. In: UnternehmensForum [online]. [cit. 2012-02-14]. Dostupné z: <http://www.unternehmensforum.org/>

ProBAs. Projekt zur Weiterqualifikation für schwerbehinderte Bachelor-Absolventen/-innen. In: ProBAs [online]. [cit. 2012-02-14]. Dostupné z: <http://www.projekt-probas.de/>

ProBAs - Projekt für schwerbehinderte Bachelor-Absolventen/-innen. In: Paul-Ehrlich-Institut [online]. [cit. 2012-02-14]. Dostupné z: http://www.pei.de/cln_236/nn_154580/sid_7AD14CABBEB3D75D5B7965948258CDB6/DE/institut/integrationsprojekte/probas/probas-inhalt.html?nnn=true

Přílohy

Příklady dobré praxe

Vytváření, zveřejňování a šíření příkladů dobré praxe je považováno za velmi významný prostředek k podpoře zaměstnávání osob se zdravotním postižením, k odbourávání předsudků a k senzibilizaci zaměstnavatelů i široké veřejnosti.

1. Mapa inkluzivních příkladů

Od března 2011 představuje mapa inkluzivních příkladů (*Landkarte der inklusiven Beispiele*) příklady dobré praxe a úspěšné projekty ve všech oblastech participace osob se zdravotním postižením po celém Německu. K vytvoření takovéto mapy vedla snaha ukázat široké veřejnosti příklady úspěšné inkluze v praxi, které jinak často získávají pouze lokální odezvu, povědomí o nich jen málokdy přesáhne regionální hranice a ještě méně často se stanou opravdu příkladem.

Interaktivní mapa, která se nachází na stránkách Úřadu zmocněnce spolkové vlády pro záležitosti osob se zdravotním postižením, je stále doplňována a aktualizována. Zájemci si mohou na základě jednoduchých kritérií vyhledávat příklady z jednotlivých oblastí, mj. z oblasti práce a vzdělávání, s popisem jednotlivých případů. Snadno lze také nové příklady navrhnout k zařazení. Příklady, které budou do mapy zaneseny, pak na základě stanovených kritérií vybírá Rada pro inkluzi při úřadu zmocněnce.

V období let 2011 až 2013 navštíví zmocněnec spolkové vlády pro záležitosti osob se zdravotním postižením ve všech spolkových zemích inkluzivní projekty, které byly na mapu zařazeny. Při svých cestách navštíví vždy v jednom dni co nejvíce místních projektů a poté v rámci centrální akce vyznamená všechny příklady dané spolkové země zařazené do mapy. Pro zajištění větší publicity je na večer vždy naplánovaná buď party (taneční večer) s živou hudbou nebo DJ jako velká „inkluzivní party“, nebo inkluzivní filmový večer.

Cílem této kampaně je seznamovat veřejnost s mapou inkluzivních příkladů, a tím propagovat větší rozšíření inkluze. Zároveň je tak veřejnosti prezentována Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením a myšlenka inkluze, která je jejím základem. Návštěvy konkrétních míst tak mohou ukázat, jak lze inkluzi realizovat v praxi a jak může fungovat.

Dobré příklady mají být i v budoucnu oceňovány a vyznamenávány a má jim být věnována veřejná pozornost a uznání.

2. UnternehmensForum

UnternehmensForum je nadoborové sdružení koncernů a středostavovských firem, které se zasazuje za plnou participaci osob se zdravotním omezením nebo sníženou výkonností na pracovním životě. Členové sdružení vyvíjejí opatření a doporučení k problematice přijímání a kvalifikování osob s postižením. Jejich snahou je využívat potenciál osob se zdravotním postižením, a to mj. i s ohledem na to, že se odborníci stávají v Německu „nedostatkovým zbožím“.

UnternehmensForum vzniklo v roce 2002 a během několika let se stalo žádaným expertním fórem. Původně se jednalo o modelový projekt, podporovaný Spolkovým ministerstvem práce a sociálních věcí, který navazoval na stejnojmenný projekt,

realizovaný v r. 2001. Po skončení modelového projektu v roce 2006 získalo UnternehmensForum svoji aktuální formu obecně prospěšného spolku.

V současné době tvoří sdružení 15 členských podniků a zahrnuje široké spektrum oborů, jako jsou banky, vzdělávací zařízení, dopravní, energetické, chemické nebo farmaceutické firmy, televize (např. BASF, Boehringer Ingelheim, Deutsche Bahn, KfW Bankengruppe, Mainova, Paul-Ehrlich-Institut, RWE, ZDF). Svoji úlohu vidí Unternehmensforum ve vytváření příkladů dobré praxe a vyvíjení konkrétních podnětů, které umožní integraci, popř. reintegraci osob s postižením do ekonomiky.

UnternehmensForum si vytyčilo následující cíle:

- přenos know-how prostřednictvím dobré praxe: UnternehmensForum klade velký důraz na pravidelnou výměnu zkušeností, na využívání dobrých zkušeností a řešení jiných podniků. Přenos řešení šetří čas i náklady.
- senzibilizace místo předpisů: Rozhodujícím úkolem je překonat bariéry v myšlení. Pro trvalé zaměstnávání osob s postižením je relevantní senzibilizace podniků. To způsobuje změnu povědomí, která je účinnější než pouhá orientace na regulace a předpisy.
- aktivní zájmové zastoupení: UnternehmensForum se považuje za platformu na spolkové i zemské úrovni. Poskytuje expertízy k otázkám zaměstnávání a integrace těžce postižených osob zájmovým skupinám i ekonomické sféře.

Podniky sdružené v UnternehmensForum rozvíjejí vlastní akční plány k realizaci Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením, důraz je kladen na konkretizaci cílů a plánů v rámci podniků, jako je úprava pracovišť, bezbariérovost a péče v sociální oblasti. Členské firmy Boehringer Ingelheim, Deutsche Bahn AG nebo BASF jsou jedny z prvních podniků v Německu, které chtějí přispět k tomu, aby se myšlenka inkluze dostalo podpory a aby se usnadnila cesta k zaměstnání více osobám s postižením.

V únoru 2012 uspořádalo UnternehmensForum spolu se zmocněncem spolkové vlády pro záležitosti osob se zdravotním postižením zasedání „Inklusion - so geht´es“ („Inkluze - tak to jde“). Cílem zasedání bylo informovat účastníky z oblasti ekonomiky, politiky i zástupce zájmových skupin o tom, jak lze více využívat potenciál osob s postižením. Zasedání ukázalo, že zaměstnávání těchto osob je mnohem víc než jen „dobrý skutek“ a že podniky mají z dobře kvalifikovaných a angažovaných pracovníků s postižením užitek.

Na jaře 2012 vyhlásilo Unternehmensforum poprvé cenu za inkluzi „Podniky podporují inkluzi“, kterou budou odměňovány příkladné akce a projekty v oblasti zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Cena je spojena s finanční odměnou, a to za 1. místo 7 500 eur, 2. místo 2 000 eur a 3. místo 1 000 eur.

3. Projekt „ProBAs“

Integrační projekt „ProBAs“ je projekt zaměřený na další profesní vzdělávání (kvalifikaci) pro těžce postižené absolventy bakalářského studia v oblasti výzkumu, vědy, správy a administrativy, a to formou training on the job.

Projekt, který koordinuje Paul-Ehrlich-Institut, spolkový institut v resortu Spolkového ministerstva zdravotnictví, byl zahájen v lednu 2010. Podílí se na něm řada partnerů a je podporován mj. ze strany Spolkového ministerstva zdravotnictví, Spolkové agentury práce a Nadačního spolku pro německou vědu - Stifterverband für die Deutsche Wissenschaft.

V rámci projektu získávají účastníci své první profesní zkušenosti v oblasti výzkumu, vědy nebo správy. Tím nabývají odborností, které zlepšují jejich profesní šance nebo které jsou potřebné k dalšímu magisterskému studiu. Projekt zahrnuje celou škálu nabídek od spolupráce na výzkumných projektech či provádění administrativních úkolů až po získávání klíčových kvalifikací. Místa jsou omezena na dobu tří let.

Podnětem k realizaci tohoto projektu bylo především to, že se německý vysokoškolský systém v rámci boloňského procesu zásadně mění, studijní programy přecházejí na dvoustupňový systém studia s bakalářským a magisterským cyklem. Získání bakalářského titulu je považováno za získání odborné kvalifikace. To pro mnohé těžce postižené absolventy bakalářského studia znamená, že jim je přístup k magisterskému studiu uzavřen vzhledem k tomu, že jim s ohledem na již získanou kvalifikaci nejsou pro magisterské studium poskytnuty potřebné technické pomůcky nebo asistence. Tato praxe ztěžuje postiženým osobám získat kvalifikaci požadovanou na trhu práce, který není v mnoha oborech na absolventy bakalářských cyklů dostatečně připraven.

Projekt ProBAs si vytyčil tyto cíle:

- zlepšit přístup těžce postižených absolventů bakalářského studia ke kvalifikovanému zaměstnání ve vědě, výzkumu a správě, popř. zvýšit jejich šance na magisterské studium,
- senzibilizovat zaměstnavatele i zástupce veřejnosti a politiky pro zaměstnávání těžce postižených absolventů bakalářského studia a vyvíjet a testovat nové koncepty pro pracovní integraci postižených absolventů vysokých škol,
- přispívat pomocí řešení vyvinutých v rámci projektu k boji proti diskriminaci těžce postižených osob na trhu práce.

Projekt zahrnuje tyto aktivity:

- integraci těžce postižených absolventů bakalářského studia do institucí, které jsou partnery projektu (např. Paul-Ehrlich-Institut, Robert Koch Institut, Centrum pro nevidomé a zrakově postižené studenty Odborné vysoké školy Giessen Friedberg, Vědecké centrum pro sociální výzkum Berlín a další),
- budování Hesenského elektronického výukového portálu pro osoby se zdravotním postižením (H-eLB-Portal), na kterém se podílejí těžce postižení absolventi bakalářského studia v Centru pro nevidomé a zrakově postižené studenty,
- organizace seminářů, zasedání a dalších akcí k dané problematice.

Výkladový slovník

Dávky k participaci na pracovním životě - *Leistungen zur Teilhabe am Arbeitsleben*:

Cílem dávek k participaci na pracovním životě (*tj. pracovní rehabilitace*) je udržet, zlepšit, vytvořit nebo obnovit pracovní schopnost postižených nebo postižením ohrožených osob s ohledem na jejich výkonnost a pokud možno trvale zajistit jejich participaci na pracovním životě.

Dávky k participaci na pracovním životě zahrnují především:

- pomoc k udržení nebo získání pracovního místa včetně dávek na podporu umístění,
- přípravu na povolání včetně nutné základní přípravy a individuálního získávání kvalifikace v podniku v rámci podporovaného zaměstnávání,
- odborné vzdělávání,
- příspěvek na zahájení samostatné výdělečné činnosti,
- jinou pomoc na podporu participace na pracovním životě k umožnění a udržení adekvátního a vhodného zaměstnání nebo samostatné výdělečné činnosti,
- lékařskou, psychologickou a pedagogickou pomoc, pokud je v jednotlivých případech nutná k dosažení stanovených cílů,
- převzetí nutných nákladů na ubytování a stravu, pokud je pro provádění určité dávky vzhledem k druhu a závažnosti postižení nebo k zajištění úspěšnosti participace nutné ubytování mimo vlastní bydliště,
- převzetí nutných nákladů, které bezprostředně souvisí s prováděním určité dávky, především nákladů na kurzy, poplatky za zkoušky, učební pomůcky, dávky podporující umístění,
- dávky pro zaměstnavatele: příspěvky na odborné vzdělávání prováděné v podniku, příspěvky na integraci, příspěvky na pracovní pomůcky v podniku, částečná nebo plná úhrada nákladů na časově omezené zaměstnání na zkoušku,
- dávky v dílnách pro osoby se zdravotním postižením.

Dávky zaměstnavatelům - *Leistungen an Arbeitgeber*: dávky k participaci na pracovním životě zahrnující příspěvky na vzdělávání v podniku, příspěvky na integraci, příspěvky na pracovní pomůcky v podniku, částečnou nebo plnou úhradu nákladů na časově omezené zaměstnání na zkoušku.

viz též: Příspěvek na integraci

Devátá kniha sociálního zákoníku – rehabilitace a participace osob se zdravotním postižením - *Sozialgesetzbuch IX. Rehabilitation und Teilhabe behinderter Menschen*: hlavní zákon upravující oblast rehabilitace a participace osob se zdravotním postižením. Část 1 se týká zdravotně postižených a postižením ohrožených osob, mj. všeobecných zásad rehabilitace a dávek k participaci, část 2 obsahuje zvláštní ustanovení týkající se participace osob s těžkým zdravotním postižením.

Dílna pro osoby se zdravotním postižením - *Werkstatt für behinderte Menschen*: zařízení k integraci do pracovního života a k podpoře participace na pracovním životě

pro osoby, které vzhledem k povaze nebo závažnosti svého postižení nemohou vykonávat pracovní činnost na otevřeném trhu práce. Dílny se člení na vstupní proces (*Eingangsverfahren*), úsek odborného vzdělávání (*Berufsbildungsbereich*) a pracovní úsek (*Arbeitsbereich*). Jedna dílna má zpravidla disponovat minimálně 120 místy.

„Doprovázení při vstupu do profesního života“ - *Berufseinstiegsbegleitung*: modelový projekt Spolkové agentury práce, v rámci něhož je poskytována dlouhodobější individuální pomoc při přechodu do učení nebo do zaměstnání žákům všeobecně vzdělávacích škol včetně zvláštních škol pro postižené osoby, kteří potřebují podporu. Pomoc je zaměřena na dosažení ukončení všeobecně vzdělávací školy, na poradenství a výběr povolání, na vyhledání učebního místa, na podporu při přechodu do učebního poměru a na jeho stabilizaci. Pomoc je zahájena již v předposledním roce školní docházky a končí půl roku po zahájení odborného vzdělávání, nejpozději však 24 měsíců po ukončení všeobecně vzdělávací školy.

Doprovodná pomoc v pracovním životě - *begleitende Hilfe im Arbeitsleben*: pomoc poskytovaná na podporu pracovní integrace osob s těžkým zdravotním postižením. Řídí se vždy jednotlivými individuálními případy a zahrnuje dávky a opatření k zajištění účasti těžce postižené osoby na pracovním životě a k udržení zaměstnání. Pomoc obsahuje služby, jako je poradenství a péče, i finanční podporu. Začíná již před samotným zaměstnáním a má osobu s těžkým zdravotním postižením provázet po celý pracovní život. Dávky a služby jsou poskytovány jak osobám se zdravotním postižením, tak zaměstnavatelům. V rámci doprovodné pomoci v pracovním životě jsou poskytovány také finanční příspěvky nositelům odborných integračních služeb, nositelům psychosociálních služeb a příspěvky na integrační projekty. Kromě toho mohou být financovány i osvětové, školicí a vzdělávací akce.

Pracovníkům s těžkým zdravotním postižením jsou poskytovány tyto dávky a služby:

- poradenství v otázkách souvisejících s postižením a pracovním životem, při osobních potížích, při problémech na pracovišti, psychosociální péče při konfliktech s kolegy, nadřízenými nebo zaměstnavatelem, při ohrožení pracovního místa,
- finanční pomoc na technické pracovní pomůcky: úhrada nákladů na pořízení, údržbu a opravy technických pracovních pomůcek a na zaškolení k jejich používání,
- pomoc na cesty na pracoviště: poskytovaná podle předpisů o pomoci vázané na motorové vozidlo (příspěvek na zakoupení motorového vozidla, příspěvek na náklady k získání řidičského oprávnění a úhrada nákladů na doplňkové vybavení, popř. úhrada výdajů na dopravu, např. na speciální dopravní služby),
- pomoc k založení a udržení samostatné výdělečné činnosti
- pomoc na obstarání, vybavení a udržení bytu odpovídajícího zdravotnímu postižení,
- pomoc k účasti na opatřeních k udržení a rozšíření odborných znalostí a schopností,
- úhrada nákladů na nutnou pracovní asistenci,
- pomoc ve zvláštních životních situacích: mohou být poskytnuty i jiné než výše uvedené dávky, pokud jsou s ohledem na druh a závažnost postižení potřebné k umožnění, usnadnění nebo zajištění účasti na pracovním životě na otevřeném trhu práce.

Zaměstnavatelům jsou poskytovány tyto dávky a služby:

- poradenství při volbě vhodného pracovního místa pro osoby s těžkým zdravotním postižením, při vhodné úpravě pracoviště, ve všech otázkách souvisejících se

zaměstnáváním těžce postižených osob, psychosociální poradenství k odstranění zvláštních problémů, informace o možných řešeních,

- finanční pomoc na zřízení a úpravu pracovních a učebních míst pro těžce postižené osoby,
- dávky při mimořádném zatížení, tj. při nadprůměrně vysokých finančních nákladech nebo jiném zatížení v souvislosti se zaměstnáváním obzvláště znevýhodněných těžce postižených osob,
- příspěvky na poplatky související s odborným vzděláváním obzvláště znevýhodněných těžce postižených mladistvých a mladých dospělých osob do 25 let zaměstnavatelům, kteří, aniž by měli povinnost zaměstnávat osoby s těžkým zdravotním postižením, přijmou obzvláště znevýhodněnou těžce postiženou osobu k odbornému vzdělávání,
- příspěvky na náklady na odborné vzdělávání postižených mladistvých a mladých dospělých osob,
- příspěvky na zavedení podnikového integračního managementu.

Chráněná práce: viz Dílna pro osoby se zdravotním postižením

Integrační dohoda - *Integrationsvereinbarung*: dohoda uzavřená mezi zaměstnavatelem, podnikovou radou a zastoupením osob s těžkým zdravotním postižením, jejímž cílem je rozvíjet vnitropodnikové dění s ohledem na postižené pracovníky a konkretizovat jejich účast na pracovním životě. Dohody mají obsahovat ustanovení týkající se integrace těžce postižených osob, především pokud jde o personální plánování, úpravy pracoviště a pracovního prostředí, organizaci práce a pracovní dobu. U personálního plánování by měla být obsažena i ustanovení týkající se zaměstnávání přiměřeného počtu těžce postižených žen. Tématem dohod může dále být přiměřené zohledňování osob s těžkým zdravotním postižením při obsazování pracovních míst, kvóty pro zaměstnávání, kterých by mělo být dosaženo, práce na částečný úvazek, vzdělávání mladých postižených osob, provádění podnikové prevence a podnikového integračního managementu a podpora zdraví, zapojení podnikového lékaře do poradenství k dávčákům k participaci na pracovním životě a ke zvláštní pomoci v pracovním životě aj.

Integrační projekty - *Integrationsprojekte*: jsou právně a ekonomicky samostatné integrační podniky (*Integrationsunternehmen*) nebo integrační provozy (*Integrationsbetriebe*) a integrační oddělení (*Integrationsabteilungen*) podniků určené k zaměstnávání na otevřeném trhu práce pro osoby s těžkým zdravotním postižením, jejichž pracovní integrace na otevřeném trhu práce naráží vzhledem k druhu a závažnosti postižení, popř. jiným okolnostem na zvláštní obtíže.

Osobami s těžkým zdravotním postižením jsou zde především:

- těžce postižené osoby s mentálním nebo duševním postižením nebo s těžkým tělesným, smyslovým nebo vícečetným postižením,
- těžce postižené osoby z dílen pro osoby se zdravotním postižením nebo psychiatrických zařízení, které přicházejí v úvahu pro přechod do zaměstnání na otevřeném trhu práce, a
- těžce postižené osoby po ukončení školního vzdělávání, které mají šanci na zaměstnání na otevřeném trhu práce pouze tehdy, pokud se před tím v integračním

projektu účastní tzv. „vzdělávacího opatření připravujícího na povolání“, budou zde zaměstnány a budou zde získávat kvalifikaci.

Integrační projekty zaměstnávají minimálně 25 % výše uvedených těžce postižených osob, jejich podíl by zpravidla neměl přesáhnout 50 %.

Integrační úřady - Integrationsämter: plní důležité úkoly při integraci osob s těžkým zdravotním postižením do pracovního života. Do jejich kompetence spadá především doprovodná pomoc v pracovním životě na podporu pracovní integrace osob s těžkým zdravotním postižením, zvláštní ochrana před propuštěním pro osoby s těžkým zdravotním postižením, výběr a využívání vyrovnávacího odvodu a informační a vzdělávací akce pro podnikové integrační týmy a jiné subjekty, které se zabývají participací osob s těžkým zdravotním postižením na pracovním životě.

Prostředky vyrovnávacího odvodu využívají integrační úřady na podporu nabídky pracovních a učebních míst pro osoby se těžkým zdravotním postižením, doprovodnou pomoc v pracovním životě, dávky pro zařízení k participaci osob s těžkým zdravotním postižením na pracovním životě a realizaci výzkumných a modelových projektů v oblasti participace těžce postižených osob na pracovním životě.

Nařízení o vyrovnávacím odvodu pro osoby se zdravotním postižením - Schwerbehinderten-Ausgleichsabgabeverordnung: upravuje využití vyrovnávacího odvodu.

Nositelé rehabilitace - Rehabilitationsträger: poskytovatelé rehabilitačních dávek. V oblasti pracovní rehabilitace to jsou: Spolková agentura práce se svými agenturami práce, nositelé zákonného důchodového pojištění, nositelé zákonného úrazového pojištění, nositelé zaopatření obětí války a nositelé péče o oběti války, nositelé veřejné péče o mládež a nositelé sociální pomoci.

Odborné integrační služby - Integrationsfachdienste: služby třetí osoby, které poskytují poradenství a podporu obzvláště znevýhodněným těžce postiženým osobám při hledání místa pro odborné vzdělávání nebo pracovního místa a pomáhají řešit problémy v již existujícím zaměstnání. K cílové skupině patří především těžce postižené osoby se zvláštní potřebou péče při doprovázení v zaměstnání, těžce postižené osoby, které chtějí přejít z dílny pro osoby se zdravotním postižením na otevřený trh práce, a těžce postižení absolventi škol.

Osobní rozpočet - Persönliches Budget: forma poskytování dávek k participaci i dávek doprovodné pomoci v pracovním životě, kdy postižené nebo postižením ohrožené osoby dostávají místo služeb nebo věcných dávek ke krytí svých osobních potřeb peněžité dávky, popř. poukázky. Cílem osobního rozpočtu je, aby si tyto osoby mohly samy, samostatně a na vlastní odpovědnost určovat „nákup“ dávek.

Osoby postavené naroveň - gleichgestellte Menschen: osoby se stupněm postižení nižším než 50, ale minimálně 30, které v důsledku svého postižení nemohou získat nebo si udržet vhodné zaměstnání a které byly agenturou práce postaveny naroveň osobám s těžkým zdravotním postižením.

Osoby s těžkým zdravotním postižením - schwerbehinderte Menschen: Osoby se stupněm postižení minimálně 50.

Podnikový integrační management - Betriebliches Eingliederungsmanagement: nástroj ke znovuzačlenění dlouhodobě nemocných zaměstnanců. Jeho cílem je pomocí vhodné včasné podpory udržet zaměstnance v zaměstnání a zabránit propuštění z důvodu nemoci nebo postižení. Netýká se pouze osob se zdravotním postižením, ale všech zaměstnanců. Jestliže jsou pracovníci v průběhu jednoho roku déle než 6 týdnů nepřetržitě nebo opakovaně práceneschopní z důvodu nemoci, řeší zaměstnavatel s podnikovou nebo personální radou, popř. zastoupením osob s těžkým zdravotním postižením a s dotyčnými osobami, jaké jsou možnosti k překonání pracovní neschopnosti a jakými opatřeními je možné předejít další pracovní neschopnosti a udržet pracovníka dlouhodobě v zaměstnání. Zaměstnavatel je povinen podnikový integrační management provádět, pro zaměstnance je však dobrovolný.

Podporované zaměstnávání - Unterstützte Beschäftigung: je pojímáno jako individuální podpora osobám se zdravotním postižením, které mají zvláštní potřebu podpory, ale nepotřebují zvláštní opatření poskytovaná dílnami pro osoby se zdravotním postižením. Jeho cílem je získání pracovní smlouvy a zaměstnání podléhajícího sociálnímu pojištění na otevřeném trhu práce. Podstatná je zásada podporovaného zaměstnávání: „Nejdříve umístění, potom kvalifikace“ („*Erst platzieren, dann qualifizieren*“). Podporované zaměstnávání zahrnuje dva elementy: individuální získávání kvalifikace v podniku (*individuelle betriebliche Qualifizierung*), trvající až 2 roky, ve výjimečných případech až 3 roky, a doprovázení v zaměstnání (*Berufsbegleitung*) v případě potřeby, které není časově omezeno. Doprovázení a podporu poskytuje pracovní kouč (*Jobcoach*).

Podporované zaměstnávání provádějí odborné integrační služby, nebo jiní nositelé.

Pomoc vázaná na motorové vozidlo - Kraftfahrzeughilfe: dávka k participaci na pracovním životě, poskytovaná v rámci pomoci k udržení nebo získání pracovního místa, která zahrnuje příspěvek na zakoupení motorového vozidla, příspěvek na náklady k získání řidičského oprávnění, úhrada nákladů na doplňkové vybavení, popř. úhrada výdajů na dopravu, např. na speciální dopravní služby.

Povinný podíl - Beschäftigungspflicht (povinnost zaměstnávat osoby s těžkým zdravotním postižením): Zaměstnavatelé soukromého i veřejného sektoru, kteří mají alespoň 20 pracovních míst, mají povinnost obsadit minimálně 5 % z nich osobami s těžkým zdravotním postižením.

Pracovní asistence - Arbeitsassistentz: Pracovní asistence je pojímána jako jedna část osobní asistence v každodenním životě a k participaci na pracovním životě a ve společnosti. Je definovaná jako podpora těžce postižených osob při výkonu práce přesahující příležitostnou pomoc, která se pravidelně opakuje jak časově, tak pokud jde o činnost. Může se jednat např. o osobní asistenci pro osoby s těžkým tělesným postižením, předčítání pro nevidomé a těžce zrakově postižené osoby, tlumočnicka znakového jazyka pro neslyšící osoby, dopravní služby do zaměstnání. Dávky pracovní asistence jsou poskytovány formou peněžitě dávkou k úhradě nákladů na nutnou pracovní asistenci. Jsou poskytovány v rámci dávek k participaci na pracovním životě i v rámci doprovodné pomoci v pracovním životě.

Pracovní rehabilitace - *berufliche Rehabilitation*: viz Dávky k participaci na pracovním životě a Nositelé rehabilitace

Profesní adaptace - *berufliche Anpassung*: provádí se při přípravě na návrat na staré pracoviště nebo při přípravě na přeškolení, popř. odborné vzdělávání, pokud nejsou možné bez teoretického nebo praktického zaškolení. Při profesní adaptaci získává dotyčná osoba znalosti, schopnosti a zkušenosti k doplnění mezer v odborných vědomostech nebo k přizpůsobení těchto vědomostí aktuálním požadavkům nebo k vykonávání jiné činnosti v rámci profese, které se vyučila. Profesní adaptace, často nazývaná také „zaučení“ nebo „profesní trénink“, se provádí nejčastěji formou individuálního uvedení do nové činnosti, jejíž výkon vyžaduje určité schopnosti a znalosti. Probíhá zpravidla v podniku a ne ve zvláštním vzdělávacím zařízení

Přechodný příspěvek - *Übergangsgeld*: dávka k finančnímu zajištění rehabilitantů v době poskytování dávek pracovní rehabilitace.

Příspěvek na integraci - *Eingliederungszuschuss*: příspěvek poskytovaný agenturami práce zaměstnavatelům na podporu integrace obtížně umístitelných pracovníků jako příspěvek na mzdy k vyrovnání nižší výkonnosti pracovníka.

Obecně je příspěvek na integraci poskytován maximálně ve výši 50 % vyplácené mzdy včetně zaměstnavatelského příspěvku na sociální pojištění a nejdéle po dobu 12 měsíců. Na těžce postižené nebo ostatní postižené osoby může výše příspěvku dosáhnout až 70 % vyplácené mzdy včetně zaměstnavatelského příspěvku na sociální pojištění a příspěvek může být poskytován až po dobu 24 měsíců. Po uplynutí 12 měsíců se příspěvek vzhledem k nárůstu výkonnosti odpovídajícím způsobem snižuje, minimálně však o 10 procentních bodů.

Jestliže se jedná o obzvláště znevýhodněné těžce postižené osoby, činí příspěvek až 70 % po dobu až 36 měsíců.

V případě obzvláště znevýhodněných těžce postižených starších osob, které dosáhly věku 50 let, se doba poskytování může prodloužit až na 60 měsíců a v případě, že dosáhly věku 55 let, až na 96 měsíců.

Po uplynutí 12 měsíců (u obzvláště znevýhodněných těžce postižených starších osob po 24 měsících) se příspěvek na integraci odpovídajícím způsobem snižuje s ohledem na očekávaný nárůst výkonnosti pracovníka, minimálně o 10 procentních bodů ročně. Nesmí se však snížit na méně než 30 %.

Příspěvek na integraci může být poskytován i jako dávka pro zaměstnavatele v rámci dávek k participaci na pracovním životě (pracovní rehabilitace).

Příspěvek na zahájení samostatné výdělečné činnosti - *Gründungszuschuss*: dávka k participaci na pracovním životě, poskytovaná nositeli rehabilitace. Jinak obecně poskytován Spolkovou agenturou práce jako dávka na podporu přechodu z nezaměstnanosti k samostatné výdělečné činnosti k ekonomickému zajištění rozběhu podnikání.

Rehabilitace (systém) - *Rehabilitation*: Oblast rehabilitace představuje členitý systém s několika nositeli rehabilitace a s rozdílnými zákony upravujícími dávky. Zastřešující zákon, IX. kniha sociálního zákoníku - rehabilitace a participace osob se

zdravotním postižením, popisuje společné cíle všech nositelů, definuje společné pojmy a stanovuje kooperaci nositelů dávek, koordinaci dávek a transparentnost administrativních úkonů. Příslušnost a podmínky pro poskytování dávek se řídí speciálními zákony jednotlivých nositelů. Rehabilitační dávky - dávky k participaci (*Leistungen zur Teilhabe*) se dělí na dávky k léčebné rehabilitaci, dávky k participaci na pracovním životě a dávky k participaci na životě ve společnosti.

viz též: Pracovní rehabilitace a Dávky k participaci na pracovním životě

Společná servisní střediska - *Gemeinsame Servicestellen*: střediska provozovaná nositeli rehabilitace, která za všechny nositele poskytují všestranné poradenství a podporu týkající se dávek, podmínek nároku a příslušnosti, pomáhají při formulování žádostí, přijímají žádosti a postupují je příslušnému nositeli, zasazují se o brzké rozhodnutí a poskytnutí dávek.

Spolková agentura práce - *Bundesagentur für Arbeit*: instituce veřejných služeb zaměstnanosti.

Vyrovňovací odvod - *Ausgleichsabgabe*: V případě, že zaměstnavatel nezaměstnává předepsaný počet těžce zdravotně postižených osob, musí za každé neobsazené povinné místo ze stanoveného podílu odvést tzv. vyrovnávací odvod. Prostředky z vyrovnávacího odvodu jsou používány na podporu participace osob s těžkým zdravotním postižením na pracovním životě. Výběr odvodu zajišťují integrační úřady. Z příjmů z vyrovnávacího odvodu obdrží 80 % integrační úřady, 16 % Spolková agentura práce na zvláštní opatření pro osoby s těžkým zdravotním postižením a 4 % vyrovnávací fond Spolkového ministerstva práce a sociálních věcí, které z něho podporuje např. nadregionální inovativní modelové projekty.

Vzdělávací opatření připravující na povolání - *Berufsvorbereitende Bildungsmaßnahmen*: příprava na odborné vzdělávání (popř. zaměstnání) pro mladé lidi, kteří to potřebují, kdy jsou tyto osoby individuálně připravovány přednostně na odborné vzdělávání, popřípadě i na zaměstnání.

Zařízení profesní podpory - *Berufsförderungswerke*: mimopodniková zařízení k profesnímu vzdělávání, dalšímu vzdělávání a přeškolení dospělých osob s postižením. Velký důraz kladou na přesně zaměřené odborné vzdělávání nebo další kvalifikaci svých absolventů, spolupracují s podniky.

Zařízení profesního vzdělávání - *Berufsbildungswerke*: mimopodniková zařízení prvního profesního vzdělávání mladistvých se zdravotním postižením, kteří jsou kvůli svému postižení v průběhu vzdělávání odkázáni na doprovodnou péči lékařů, psychologů a pedagogů a nemohou se vzdělávat v podnicích. Důraz se klade na tzv. „propojené vzdělávání“ (*verzahnte Ausbildung*), kdy mladiství mohou část vzdělávání absolvovat v externích podnicích.

Zastoupení osob s těžkým zdravotním postižením - *Schwerbehindertenvertretung*: hájí zvláštní zájmy těžce postižených a jim naroveň postavených postižených osob v podnicích a úřadech. V podnicích a úřadech, ve kterých je zaměstnáno minimálně pět těžce postižených osob, je volen důvěrník a minimálně jeden zástupce.

Zdravotní postižení - *Behinderung*: IX. kniha sociálního zákoníku definuje, že osoby jsou zdravotně postižené, jestliže se jejich tělesná funkce, intelektuální schopnost nebo duševní zdraví odchyľují od stavu typického pro daný věk s vysokou pravděpodobností po dobu delší než 6 měsíců a je tím omezena jejich participace na životě ve společnosti.

- **Stupeň postižení (*Grad der Behinderung*):** popisuje rozsah omezení v odstupňování po desítkách od 10 do 100. Stupeň postižení tak vyjadřuje dopady postižení na participaci na životě ve společnosti. Za zdravotní postižení se považuje funkční omezení od stupně 20, za těžce postižené jsou považovány osoby, u kterých byl stanoven minimálně stupeň 50. Osoby se stupněm postižení nižším než 50, ale minimálně 30, které v důsledku svého postižení nemohou získat nebo si udržet vhodné zaměstnání, mohou být agenturou práce postaveny těžce postiženým osobám naroveň a získat tak srovnatelná práva. Mladistvé osoby a mladé zletilé osoby mohou být na dobu přípravy na povolání postaveny naroveň těžce postiženým osobám i v případě, že mají stupeň postižení nižší než 30 nebo u nich postižení ještě nebylo stanoveno.

Zmocněnec spolkové vlády pro záležitosti osob se zdravotním postižením - *Beauftragter der Bundesregierung für die Belange behinderter Menschen*: zastupuje záležitosti postižených osob ve spolkové vládě.

Výtahy z oponentských posudků

Mgr. Miriam Kotrusová, Ph.D.

Autorka shromáždila velké množství informací týkajících se opatření podporujících zaměstnanost osob se zdravotním postižením v originálním jazyce a zpracovala je přehledným způsobem. Ve studii postupovala od vymezení institucionální struktury až po konkrétní opatření politiky zaměstnanosti.

Informace shromážděné v této studii by měly sloužit ve veřejné politice při navrhování efektivních opatření podporujících osoby se zdravotním postižením na trhu práce. Německá praxe je zajímavá zejména tím, že dávkový mechanismus preferuje dávky podporující participaci na trhu práce před pobíráním invalidního důchodu. Politika zaměstnanosti se orientuje spíše na osoby s těžším zdravotním postižením, na rozdíl od současné praxe v ČR.

Předkládaná studie představuje velmi důležitý počín odborného charakteru sloužící zejména pro politickou praxi ČR.

Ing. Helena Marešová

Předložená práce shrnuje komplexní informace, zpracované ve vysoké kvalitě, popisuje přehledně celý systém národní politiky zaměstnávání zdravotně postižených osob v Německu.

Přínos předložené práce spočívá kromě jiného v tom, že zmiňuje možnosti systémových opatření, jejichž uplatněním lze dostat nebo udržet zdravotně postiženou osobu v pracovním procesu. Podporu formou dávek či důchodu představuje jako nejzazší možnost, vždy je na prvním místě snaha aktivně zapojit osobu na trh práce.

Studie obsahuje několik příkladů dobré praxe, informovanost o nich považuje za důležitý nástroj k odbourávání předsudků a k senzibilizaci zaměstnavatelů i široké veřejnosti. Vyzdvihuje jako velmi podnětný příklad tzv. Mapu inkluzivních příkladů, která představuje příklady dobré praxe a úspěšné projekty ve všech oblastech participace osob se zdravotním postižením. Neustále aktualizovaná interaktivní mapa, zveřejněná na stránkách Úřadu zmocněnce spolkové vlády pro záležitosti osob se zdravotním postižením, umožňuje vyhledávat příklady s popisem. Tento příklad považuji za velmi inspirativní.